

**БІБЛІОТЕЧКА
ВЕРХОВИНСЬКОЇ «ПРОСВІТИ»**

ОНУФРІЙ МАНЧУК

ЖЬИБ'ЇВСЬКІ НОВЕЛІ

**Косів
Писаний камінь
2013**

ББК 84.4 УКР 6

М 25

ISBN

**Верховинська районна державна адміністрація
Верховинське районне Товариство «Просвіта»
імені Тараса Шевченка**

Тематичний історико-краєзнавчий випуск

**Упорядник:
Заслужений журналіст України Василь Нагірняк**

«Жиб'ївські новелі» самобутнього гуцульського письменника Онуфрія Манчука – то літературні перлини гірської ріки життя. Чисті, як карпатські криниці, дивовижні, як карпатські водоспади. І філігранні та розмаїті, як душа гуцула.

То ж напийтеся снаги із оцього невичерпного гірського джерела народної мудрості та дивовижного світу незабутніх предків.

Гуцульські новели Онуфрія Манчука можна поставити врівень із творами класика української новелістики Василя Стефаника.

Манчук О. В.,
2013

Нагірняк В. В.,
вступне слово, 2013

Кузель Тарас,
художн. оформл. 2013

Літературні перлини гуцульської ріки життя

Господь наділив його світлом українського духу, щедротами гречного газди і неабияким літературним талантом. Його думки скупані у досвітніх карпатських росах, смерековою живицею зцілені й овіяні теплими вітрами зелених верховин. Наймення цього поважного гуцульського чоловіка Онуфрій, на прізвище Манчук. А наймиліша його серцю земля – Гуцульщина.

Нарік, 15 червня 2014-го, виповнюється 115 літ від дня народження цього славного патріота України, непересічної, жертвовної особистості, самобутнього гуцульського новеліста Онуфрія Манчука. До красного письменства тягнулася його гуцульська душа, до борні з ворогом кликав голос предків – опришківський, відважного Олексі, вільний дух. До національного просвітництва зазивала національна свідомість великого патріота-українця.

Важко сказати, чи доля формує життєпис, а чи життєпис освячується долею. Напевно, у таких неординарних, без перебільшення, постатей вони взаємопов'язані. Проте давайте заглянемо у ті давні гуцульські часи, більш як на ціле століття від нас віддалені. Батьки, Василь та Параска Манчуки, привели сина Онуфрія на світ Божий 15 червня 1899 року – в селі Жаб'є-Ільці, на присілку Підкринта. Зростає хлопець у робітній, добропорядній селянській сім'ї, в якій Господь Бог, християнська наука та гуцульська газдівка були як би Декалогом родинного буття.

Сурми Першої Світової покликали свідомого українця захищати рідний край: служив в армії Головного отамана військ УНР Симона Петлюри, воював у батальйоні Українських Січових Стрільців, вступив у кривавий бій з москалями на Маківці... Повернувся в гори, оженився і став газдувати – «батьки жалували синові на 10 оплотів кішні», то було на чому кутати маржинку – корови, коні, вівці. Біля хати розквітнув пишний сад, саджанці привіз аж із Львівщини. Пристарав велику пасіку на півсотні бджоло-родин. Працював у кооперативній молочарні «Маслосоюзу», яку пізніше очолив, застановлював на Верховинщині кооперативні спілки. Манчукова газдівка славилася на всі гори, а журнал «Сільський господар» поширював мудрість його господарки на всю Галичину.

Газдівка процвітала пишним цвітом у парі з просвітницькою діяльністю. Гуцули за Польщі були на 95 відсотків неписьменними. Поляки ніс не дбали, аби українці були грамотними, так легше неволити селян: накинули на шию ярмо, та й тягни, чоловіче, панського воза, не розгинаючись. Онуфрій поляків ненавидів і не терпів. Він їхній рабський крій у верховинських горах перекроював по-своєму, засвічував світло науки, де лиш удавалося це робити. Так, у 1934 році Манчук збудував власним коштом на своєму ґрунті, в урочищі «Плаїк», семирічну школу. «Рідною Школою» її називали гуцули, бо там їхні діти вивчали українську мову, а також письмо, історію, географію, арифметику. Поляки хотіли її замкнути, але, мудра голова, Онуфрій категорично заперечив зайдам-чужинам це робити, сміливо виступив супроти їхніх підлих намірів, бо школа поставлена на його землі, а отже, є його власністю. «Бусурмани» неквапом, та все ж відступили. З часом школа відчиняє двері для маленьких гуцуликів і гуцулочок на присілку «Жабівський», для чого орендовано у тамтешніх сільських господарів хату.

Разом з поляками у потилицю гуцулам дихали селянським лихом і лихварством жида. Перед самою війною вони навіть хотіли увесь присілок Магура прибрати до рук, а гуцулів виселити геть-чисто з їхньої землі – за борги по жидівських корчмах. Слобожанин Гнат Хоткевич, який полюбив Гуцульщину, наче рідну, і створив у Краснолілі Гуцульський театр, в оповіді «Два гетьмани» писав: «Жид був пришеlecь, тіло чужорідне народному організмові, він не був заінтересований в життю і добробуті хлопа... Жидівській спекуляції не було ні границь, ні міри...» Тому Манчук просив-застерігав своїх земляків: «...Щоб ви не йшли в кабалу до жидів. Не набирайте нічого надовг у жидів, бо вони вас обдурюють».

Дотепер гуцули переповідають, що Онуфрій Манчук був найрозумнішою, найосвіченішою людиною на всю Гуцульщину. У нього в хаті знаходилася у гідному пошанівку велика бібліотека – гори книжок. Перечитав їх усіх, і вже письменним гуцулам став позичати, аби читали більше, тягнулися до світу, мудрості усякі вичитували з тих книжок. До товариства «Просвіта» вступив, як тільки повернувся з фронту. Гуцульська газдівка і «Просвіта» були одним цілим, неподільним. Давши лад у господарських клопотах, Онуфрій приходив у хату і

сідав за письмовий стіл. Так-так, у нього вдома був письмовий стіл, який змайстрував своїми руками, – і на тому столі каліграфічним почерком виводив на папір спочатку вірші, потому невеликі оповідання, далі – новели з життя гірського чоловіка милозвучною гуцульською мовою мудрих предків.

У вересні 1939-го взяв у руки рідне синьо-жовте знамено й разом зі своїми односельцями пішов стрічати «червоних визволителів». Думалося-гадалося, що з добром прийшли радянські воїни у гори, до селянина-гуцула горнутимуться, як брати, душею – а вони вила встромили у гуцульські груди. У кінці травня 1941 року криваві «визволителі» послали своїх гончих псів – енкавеєсівців – заарештувати того сміливця з синьо-жовтою фаною, що хотів Вільної України у горах. У кадебських ляграх, в Жаб'ю, бранець Онуфрій усвідомив: поляки, жида і червоні совіти – однакової масті окупанти, що чорною хмарою впали на рідну землю неволити його народ, його милу і любу Гуцульщину. Коли ті «визволителі» під натиском німців і мадярів утікали з гір, а було це 24 червня 1941 року, Онуфрія Манчука разом з вісьмома газетами-гуцулами цілу ніч у Жаб'євській пивниці НКВС по-звірячому катували, а над ранок, у кому ще теплилося життя, – добивали й розстріляли. Один смертник чудом схоронився за пічкою.

Син Іван, як уздрів вимордоване тіло батька, що на ньому місця живого не зосталось, мало з розуму не зійшов. Поховали Онуфрія Манчука на церковному подвір'ї, в селі Ільці, – так ховають людей, котрі великим ділами своїми – добродійними та жертвними – і Богу Святому, і народу прислужились. А син Іван стиснув у грудях біль утрати за дедом, взяв у руки кріс і пішов у ліс, до наших хлопців. Його повстанці назвали «Білогрудом». Упав «Білогруд» на гуцульську землю, як збанований осінній жовтий лист, два молодші брати Онуфрієві – Олекса та Андрій – також похилили буйні голови у загонах не підкореної жодною зайдою-чужином славної УПА. Наймолодший, Федько, скуштував мерзлоти Сибіру, у 1963 році приїхав до Жаб'я, але «компетентні органи» наказали забиратися геть з рідної землі. На Одещині, біля доньки, так і помер у 1990 році.

Смерть не забрала із собою пам'ять, як не забрала з собою у домовину і літературну працю Онуфрія Манчука. Рукописи новел зберігав у надійному схроні десятки літ, доки стогнала під совітами Гу-

гуцульщина, просвітянин по духу, багаторічний самобутній актор Гуцульського народного театру імені Гната Хоткевича з Красноїлля Дмитро Дідушко. Разом з Манчуковим сусідом Дмитром Семчуком вони цю безцінну гуцульську реліквію від радянської влади переховували – і таки вберегли. Далі була розмова про видання творів із відомим колекціонером покутських та гуцульських ікон на склі Іваном Гречком зі Львова. Рукописи 13 новел він перебрав у свої руки, вручив їх голові Українського Світового Об'єднання Гуцулів Івану Андрусяку, який мешкав у Канаді, в місті Торонто. Передав велике прохання від земляків-гуцулів, аби праця талановитого гуцула побачила український світ.

«Жьиб'ївські новели» таки побачили світ – у 1992 році, в місті Буффало, Сполучених Штатів Америки, у видавництві «Гуцульщина». Досить майстерно і колоритно проілюстрував збірку художник Тарас Кузеля, що родом із Буковинського краю. Літературні перлини гуцульської ріки життя повернулися з-за океану на уже Вільну і Соборну Україну, на рідну Гуцульщину. Забили срібними ключами головиці красного письма гуцульських предків. Хтось із літературознавців тоді ж висловив неординарну думку, що гуцульські новели Онуфрія Манчука можна поставити врівень із новелами класика української новелістики Василя Стефаника. Гадаємо, що уже присувається ближче той час, коли літературні критики нарешті дадуть цьому геніальному гуцульському письму справедливую оцінку, неодмінно скажуть своє професійне слово.

Коли ви візьмете у руки збірку, розгорнете її, перед вами відкриється колоритний гуцульський світ на світанку двадцятого віку. «Далеко-далеко передо днинов, так що ще перші кугути ни пієли, що ще зорі ни погасли, ек люди рушеют до церкви. Плиет тото громадами, гуторечі та сміючисі – и старе, и мале. Усе йдет, шо жист, бо то на Великдень ни прийти до церкви, то Бог не даст гаразду почєрез увєс рік...» Усі гуцульські святочні барви найбільшого християнського свята – Великодня, Господні ласки і чесноти, освячення паски на вишиваному барвами веселки гуцульському рушнику, подання бідникам «за простибіг» – «з Богом, прото, нима жерту». Ось кілька штрихів до новели «Великдень».

Новела «Заробок» – це сумна оповідь молодого гуцула, який іде

в бутин на заробітки. «Хто бирше віробит дерева, мет бирше мати грошей. Коцкают великі бутинцкі сокири, играют кланцаті довгі пили, стогнут стружені груди, мигають прудко бужені колибенів ватров жилаві руки, бо пид боком Різдво Христове, Светвечір – грошей коби багато д'хаті принести, коби лишень найбирше...» Мрії-думки – про гроші, які ще треба заробити. Про те, що би доброго і жінці купити, і дітям принести, і на Свет-вечір шош купити. «Білий колач... Діти ше го навіть зроду ни виділи... Стоєв на ризах й сіпав ногу, шо залізла у шпари мижи ковбки... Джжж... бутів з гори пушшений ковбок. Боже, ратуй! Помилуй... жінко... діти... Светвечір...»

«Лісова дівка» несе у собі дух романтизму. Лісна (або мавка чи нявка) прийшла до колиби в лісі й поклікала д'собі молодого хлопця Василя. Полетів за нею без пам'яті. «А уна го водила, куда сама знала: і скалами, і бердами, і темними поточинами, де люде не ходет, де кутюги не добріхуют, де звірі не ночуют і де Бог не зазираєт... Присилила го д'собі єкимос невидимим ланцом, присилила му серце і душу... А нявка си радувала, шо хлопец пішов блудом, шо остатну цятку криви уже з него вісисает...»

Думаю, що оцих декілька окремих частин тексту, літературних відступів із трьох новел абсолютно досить, аби читач зрозумів, яка дивовижна, барвиста, яскрава і колоритна гуцульська мова. І як нею вправно володів Онуфрій Манчук: передав нам живі витoki джерел-головиць душі гуцула, довкола якого у лісах, на високогірних полонинах, у віддалених від світу гірських селах і присілках, на Чорногорському скелястому узвишші живе у віках і дихає на повні груди цес утаємничений, справдешній гуцульський світ. Що не речення у новелі – то крилатий вислів, філософське забарвлення гуцульської бесіди – то таке глибинне коріння прашчурів – ціла наука для нас, українців двадцятого першого століття. У тих гірських глибинах захована тасмниця нашого буття, мудрість, розум, культура, святість і не тлінність душі. Ось таку людську глибину прашчурів-гуцулів і повертає нам у сьогодення самобутній гуцульський письменник Онуфрій Манчук.

А ви знаєте, такі мав рацію той літератор, що поставив на терези рівності новели з життя покутського села письменника Василя Стефаника та гуцульські новели пера жьиб'ївського майстра красного слова Онуфрія Манчука, що так удатно, мудровано і філігранно

малює дивовижний гуцульський світ. Прочитайте оці короткі оповідання – справжні літературні перлини неугамовної карпатської ріки життя – і ви пересвідчитесь у чистій правді моїх слів.

Залишається сказати, що літературною збіркою «Жьибівські новели» Верховинське районне товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка започатковує «Бібліотечку Верховинської «Просвіти», яка буде складати на книжкову полицю літературні твори наших достойних попередників і талановитих майстрів пера світу теперішнього.

Я запрошую Вас зазирнути у чарівний гуцульський світ надранку двадцятого століття очима, душею і красним предківським словом верховинського (жьиб'ївського) письменника-новеліста Онуфрія Манчука.

Василь НАГІРНЯК

*Голова Верховинського товариства «Просвіта»
ім. Т. Шевченка, Заслужений журналіст України*

Над усі церкви нима крашшої, ек у Ільци. Зверхи то ни так дуже — але ек лиш то у середині віріхтувано, то варт видіти. Ой, ни дурні цесе вікладали. То раз були умітні малері. Кождий образ то так, екби живий був, тай усі світї на нїм на людский образ віріхтуванї, що й охїчно до такого молитиси тай ше на колїйки упасти. А ни екес таке, шо ни розумїєш, екїй тому ред тай еке порекло.

Бо то, прошє я вас, по инчих церквах, — кажу вам,- таке повімальовувано та віписано, шо у головї си крутит, ек зачньєш того обзирати. Нї одного ни угадаєш, ек вин си звет.

Так, наприм, ек у нашїй селєнцкїй церквї такї файні світї, шо ек бис такого одного дес уночі уздрїв, то ретенно задубївбис зо страхїй.

Одно лицате, друге губате, одному очї повігонїло на верьхи, другому загнало у середину, або вікривило наперек — так, шо ни знаєш, ци з-передь него тікати, ци молитиси, ци плакати над єго вічньим калїцтвом, ци смїєтиси.

Шо світїй, мой, покалічений, а шо чьоловік ниписьменний. Адї, дес чесом стрєбитиси светого до єкоїс роботи, а ни знаєш котрого з них запросити, аби тобї єку раду дав. Бо у них то кождий має свою признаку тай хїть до одно! роботи.

Оттак, наприм, світїй Йван знає ред до води, світїй Петро розумїєт си на замках тай ключах, а світїй Юрїй цікавий лиш до осьька тай до зицирки.

Адї, раз прїйшовсми був перед Великоднем до сповїди і вісповїдавси — адї так, ек христєниновї річь. Й дав менї ксьондз за покути зговорити шїсть «отченашїв» й девєть «вірую» опередь светим Юрїєм. Ну, гадаю собі, нима шо — треба своє видговорити, але де, мой, того Юру найтї, коли це светих набитїсьька церьков. Й челїдь й мушшїне, усе то помїшенє одно помежи другє. Бїда, гадаю, це прїйдетси без покути д'хатї йтї. Але шо Бог даст, то буде.

Ходжу я, ходжу, тай уже гадаю собі — оцє має бутї Юра, а може оцє, а може тот? Але нї, Юра повинєн бутї скращїй, а не така калїка. Це екес горбате, голов ек полубїчьок, а так екос дивно си розчїпірив, екби хотїв тобї з образа просто на груди віскочїтї.

Перехристївси я вид того — тай далї попид стїни. Йй гай. Уже штири рази я усу церьков перейшов, а Юри нї чютї, нї видко. Де ж вїн, мой, дївси?

Дивлюси на стєлину, бо то світїй й там може уміститиси — але нї. На стєлині сама челїдь водов плавця ходит.

Та ек то может бутї, аби такого гонорового светого у церьквї ни найтї? Счєзай у болото!

Питавбїхси ксьондза, але екос устїдно, тай сповїдникїв є багато, шо ии можна прєшкоджєтї.

О га! Уже зараз. Та відїй є від чьогос паламарь. То прото письменний чьоловік й церьковїа особа, той мусит знати, де котрий светїй пляц має.

Тай віхопивси я борше надвир, облєтїв наокруг церькву й найшов, мой, єго ек на обрубїні з Одусїхов сидїв.

— Микулко срібний, — кажу я єму, — поратуйко мене, поки жити буду ни забуду, скажи, де світїй Юра, бо я у нишшєстє почєрез него упаду. Адї, уже двї годїни я за ним ходжу тай на усіх светих передївсї, а єго дес нима.

— Йй, — каже Микула, — тобї було давно мене запнтатиси, бо я їм усім пляц знаю. Юру, — каже, — найдєш над тов скринєв, де ксьондз парастаси правнт, лиш добре пантруй тай зараз єго найдєш.

— Та шо з того, шо вин там є, але скажи екїй вин знак має, аби я єго пизнав, бо то светих так набито, ек у штасрамтї урсдникїв, шо куда ни глипнєш, там світїй блищїтси. Я може ни раз сєгоднє єго обзирав, тай промїнув.

— Ану, слухай, — каже, — Юру можна найлєкше над усі светї пизнати. Вин усїй зібраний по-осььковому, їхаст на шкапетї тай си єшїрку калюшит.

Тай я прудко убїгї до церькви. Заходжу у середину й просто йду до тої скринї. Дивлюси — рїхтїг — є такий до снаги, ек менї Микула розказував.

Сидит собі молодєчьок дес так у двацїт й штири роки на шкапетї у такїй чяцї, ек бувало нашї гузари носили, тай буком єшшїрцї у зуби тичєт.

Я так си, знаєтє, зрадував, шо уже ни кємую, кїлькосми єму тих «отченашїв» віказав, але ретенно було їх бирше, ек належелоси, тай упїдскоки д'хатї!

Робота идет на сикман.

Довге смерече падає на верху одна коло другої, ек спечі діти, а коло них из сокирами, ек різники з ножами, лупет кору обгорені бутинарі.

Хто бирше віробит дерева, мет бирше мати грошей.

Коцкают великі бутинцкі сокири, играют кланцаті довгі пили, стогнут стружені груди, мигають прудко бужені колибенов ватров жилаві руки, бо пид боком Різдво Христове, Светвечір — грошей коби багато д'хаті принести, коби лишень найбирше.

Гадки у голові, ек гайворони у осени, плитутси.

На ризах судний день й пекло. Ковбки співають, свишшют й плачют то тоненько, ек струна, то товсто, ек бугай. Усекими голосами люцкими й нилюцкими. Оком ни змигнеш, ек ковбок тобі з очей пропав, лиш зима тебе укрила, ек порох у літі.

Оттут то пудно. Ни дай. Боже, екої причьки. На волосок си облишити, око запорошити, слозу пустити — й пропав'ес, сараку, ні за цапову душу, без попа й без тримбіти. Ни булоби уже шо ховати, ні кому затрембітати.

Из долини з бурдюгом на плечю йшов собі молодий гуцул. Сокирков си підпирав, а шо раз, то скавав у бик, аби ковбок "то ни розмісив й діточьок сиротами ни лишив, а жінку удовицев.

Правда, є ше друга дорога до колиби, мой, безпечьна, але далека й тяжка. А ризами він зараз у колибі, тай гайда до роботи. Шкода чєсу. Рахував у гадці зароблені гроші й радувавси ними, ек дитина міщїчка.

Маю уже 28 злотиків, а до неділі заробю ше з 7, то буде разом з 35. Добрі гроші. Абих був, мой, поменче ъв, було би їх ше бирше.

Але усе байка.

А шоби за них доброго такого купити? Гм...

Марійці купю файну фустку на голову. Аж си засмієв до себе на цу гадку. А то метси, сарака, радувати, бо уже ни має біданка чім голов прикрити у будний день, а до церькви — то шкода говорити, пустеї А кілько, вере, може тепер така фустка коштувати? 10 злотиків?

Ов! То, бигме, забагато. Може би так за 6 або 5? Ну, та най уже буде, біда бери. Жінка, прецінь, мусит мати на голові екий-такий плат.

Але шоби такого доброго дітем принести? Постоли? Так. Діти босі, а тут зима, ек нишшесте, люта. Дві пари постолів мет коштувати 4 злотики, фустка 6, то лишитси 25 злотиків. Ой, ни стане на килу кукурудзів. Та най уже буде півкили. Але то мало на нас четверо, — й на дві неділі ни стане.

А шеби ни стало! Треба буде, мой, поменче їсти й вітегнет на місяць. Пів кили мет коштувати 22 злотики. Добре! З того лишитси мені 2 злотики, ні 3 злотики. Богу декувати, шо три.

Тепер треба на Светвечір шош купити. Але шо? Білий колачъ. Ий, то добре. Давно ни їв білого колачя, жінка також. А діти? Діти ше го навіть зроду ни виділи.

Та ек могли видіти, ек ше ні разу ни сходили з верьха в село.

У селі уже є колачі. У Лейзора, у Мошка, и в Гиршка єкий файний у викні того тижня стоєв. Ек, нічюм, сонце. Отакий би міні купити.

А собі шо? Е, міні буде й так.

Аж си розсмієв на голос. Уже видів себе у хаті, видів жінку, ек роз'єзувала бурдюг й дівторію у дранкавих сорочінах, ек очіма поводила маминими руками, ци ни вітегнет їм шош пригісного.

Він сам собі сидит на опецку й лукаво підсмішкуєтси.

Вісунуласи наперед з бурдюка фустка за б злотиків. Глипнув на жінку й заздів слозу міціньку, шо просто з ока, ек горошок, покотиласи по лицу й упала на фустку.

— Декую тобі, господарю мій дорогий, дедику наш золотий.

— Зноси здорова. Нима за шо декувати. Далі... далі вітресай усьо, — каже, — а у горлі так, екби пір'ечком заскоботало в око, отекби засвербіло.

Жінка запхала обі руки у бурдюг й вітегла видразу поз'єзувані постоли й великий білий колачъ.

Спершу усі задубіли. Стало тихо у хаті, ек у мішку, лиш чюти було, ек ватра сипіла у печі. Діти вітрішшілиси на таку кумедію, а жінка лиш крикнула й застигла.

Вірити, ци ні?

Давно уже ни їла колачя Ше на своїм вінченю, а тому уже з вісім років буде, тай тот ни був такий білий тай файний, як оцес.

Ану дівітси... дедя приніс колачъ!

Пидоймила его високо над головов й неуміть ударила ним у стелю. Колачъ переломивси на двоє. Одну половину держела у руці, а друга покотиласи пид постіль. Ийкнули усі четверо. Ийкнула жінка, діти, ийкнув й він, бо запекла єму у котику права нога.

Шо це?

Стоєв на ризах й сіпав ногу, шо залізла у шпару мизи ковбки. Сіпнув раз, другий — пусто. Та ек вин міг то! дири ни видіти? Відий ни осліп. Прецінь добре пантрувавси. Ігій.

Стало му пудно.

А шо буде, ек надлетит зараз ковбок?

Госпидку, поможи. Матко Христова, ни дай міні тут загинути, ни осироти діточьок міціцьких. Помози, Боже!

Зачєв молитиси. Мішев отчєнаш з усеками молитвами. Зробилося єму душно. Страх робив з волося шітину, трєс колінами й руками.

А ногу, ек заховало.

Джжж... бутів з гори пушшений ковбок. Боже, ратуй! Помилуй... жінко... діти... Светвечір... белемотів, ек гулавий.

Ковбок уже близко. Ек через мрєчъ видів его гладкий луплений хребет, его кругле біле чьоло, еке зараз “го покалюшит на кришки й уже черленим злетит на долину.

Чюв, ек “му подула у лице студєна смєрть. Заколотилоси у нїм жите, й страх перед смєртю скорнев розум.

Хотів жити, жити й лиш жити. Ухопив сокиру з-пид плєчя, замахнувси, пустив тонке острє жело на застрєглу ногу пониж коліна й, ек пидтєта смєрека покотивси з ризів.

Ковбок пролетів, ек гадка, лиш си ризи затресли й зима си закурила й на чьолі поніс у долину червоний, свіжий ше теплий знак.

Скорневси...

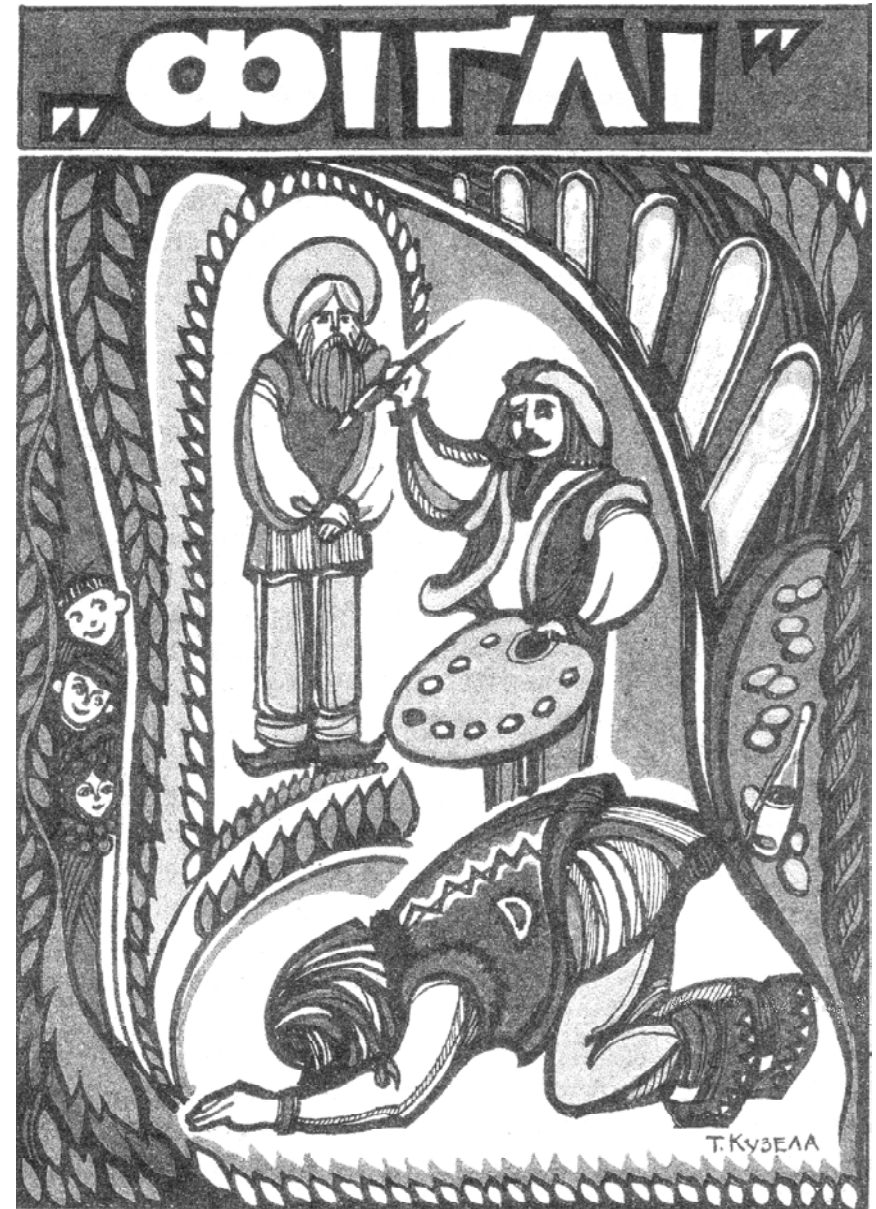
Білі стіни, білий поміст й постелі наокруг, ек зима, біленькі.

Де вин?

Ек вин суда прийшов, тай чього лежит отут на білій постели, ек єкий пан великий?

Шкода такої постелі заділі него. Ану, може би так устати тай роздівитиси шош туду на задвірю. Поволи пидоймивси на постели й сів.

Рипнули двері.
— Тихо... легайте. Вам ни можна уставати, доки нога ни загоїт-
си.
— Ска нога? Шо?.. Ага! Ий, Боже мій!
Нагадав собі усе. Ризи, жінку, діти, Светвечір, фустку й колачъ
білий. Закруtilosi єму у голові, потемніло у очех, й без памнети геп-
нув собов, єк колода, назад на біленьку, єк зима, постіль.

Аби лиш Бог усокотив хрестенина вид фіглевого чьоловіка. Фіглі то велику біду заводет. Уни, братчіку, зробет из тебе дурного, вісукают из мастку, а чesом то ше здорове видоймут.

А наші люде — то, май, кождий отими фіглями набитий, ек капуша кровю. А усе ототи богачі безшесні. Ни устигнеш, чьоловіче, оком кліпнути, а уже вин тебе обмотав так модно, шо лиш дівиси, ек упав'ес у екус публіку або нешшесте велике.

Ий, й на фіглі найшовби си лік, лиш треба до того розумного чьоловіка.

Я знав, братчіки, одного богача, шо почерез ототи фіглі безшесні такого си устиду та публіки дібрав, шо зо два роки видтак ни уповідавси меж люде.

Узели, знаєте, его на такий сміх, шо навіть малі діти, аді такі, шо ше добре ходити ни уміли, а его ек де заздріли, то пальцями на него справ'ели, й фівкали за ним. А старим то рот си розчехав вид сміху. Ой, тот ретенно ни дурний був, шо его на таку публіку вівів.

Та куда тому бути дурним? То, преці, був пан, малер, шо ілецку церкву малював. Та тот такий, знаєте, був модний, шо абес постоев опередь него з мінуту, то вин тебе такого на чes вімалює, ек ес е. Й лице, й вуха, очі й ніс, усе так, ек у тебе. Ше й крісаню тобі на голові вімалює, хоть би й без неї опередь него стоев. Ну, так кажу вам, глипнеш й видразу себе там на папери пизнаєш. А чesом то тебе відмалює такого, ек те мама на світ уповіла.

Дивишси, а ти голый, ек бубонь, й усе наверху. Та уже ни кажу, лице то вин видит тай малює, але тудалі, ек вин может видіти, ек ес у гачьох, сорочці й постоліх?!

То уже такі очі погані, шо видет наскрізь. Ой, з-перед того нічю би си було ни сховало, абес був пид земню поклав.

А челідь то так си, знаєте, его боєла, ек дїтьтя. Наколи котра его уздрит, то так его обходит, ек нишшесте, й аби у бердо мала штрикнути, то коло него ни перейде.

— Та чему ж, вере?

— Та ек то, чїму? Прецінь, кажу, шо тот видів наскрізь хрестенина. Ну видів єї так, ек хотів, й фертіг! Тому ніц ни шкодило, шо уна у сорочці й запасах. Хотів ї видіти голу, то видів голу, а хотів видіти убрану, то видів убрану. Й видів навіть, ци уна дівка, ци ніт. Най си

пречь каже з такими очіма. Вин ретенно мав й калюхи у чьоловіці видіти. Ретенно. Та то так тимунь “то си челідь боєла. Зпершу, знаєте, уни ии знали за цесе, але видтак, ек то си помежи ними рознесло, шо вин видит скрізь, куда треба, або ні, то уже нієка би си ни була єму на очі показала, аби гибла.

Хіба уже самі мушшіне, май, менче устидливі, то ходили коло него, але таки ни усі.

Бувало, ек говорит из кимос, то дивитси на него й усе си пидсмішкуєт. А то, знаєте, тому, шо видів, ек котрий понизку віглядаєт, й смієвси з того.

Ий, чюдо, май, ни пан.

Ну тай зачєв вин малювати церкву, а мав шош трьох чїледників до себе. Аді, фарбу місити, ба, квачі мочети, води унести, проте, до свої роботи. А вин сам малюєт собі кождої днини, дряшпанитси по стїнах, а светі то такі єму з-пид руки віходєт, ек живі. Махнет квачєм у один бік — зробит руку, махнет у другий — зробит другу, а махнет нише, тай маєш ноги. А зо три рази у верьху закрутит, тай

віробит голову й уже светий стоїт перед тобов просто ек цвик.

А унадив си був приходити д'нему у церкву покойний Бліндер.

— Ага. То вин того так вірихтував?

— Ає, того. Тот уже тими фіглями доста був годований, але з отим паном пропав.

— Та то правда. Хто з паном орет плугом один рік, то уже на другий задом шкородит.

— Тай приходив Бліндер у церкву, май, кождої днини. Сєдет бувало собі у куті у церкві й дивит си, ек тот малюєт.

— Видко, удалоси то єму.

— Ає! Удалоси! Сидит, знаєте, ек пугачь, й ні духу з себе, й лиш котрий светий уже віріхтуваний, то зараз вин опередь него падєт на колінки й ріпанит, знаєте, головов у помости, а кулаком у груди, аж си уся церков трєсет.

— Відий, царства хотів собі віпросити.

— Ає! Але шо то значить фіголь. Вин тимунь так квапивси до кожного светого, бо ше ніхто передь ним ни моливси й нізашо ни просив. Бо такий светий, то, знаєте, свіжий, й єму ше си ни наукомило заділі кождого бічі до Бога й просити за людий. А старі светі, то їм

байдуже, чи меш ти мати царство, чи ні.

А малер того покємив, о шо си старому багачєви розходит, тай каже:

— Слухай, старий! Єк принесиш міні 5 вік меду, 2 горівки й 50 банок, меш ти перший опередь кождим светим головов товчі й моли-тиси, а єк ни даш, то ни меш. Ну кажи, даш ци ніт?

— Пане, бигме, дам усьо, шо лиш мете хотіти, лиш най я пер-ший передь кождим светим помолюси.

— Добре, — каже малер, — уважєй, абис мене ни змудрував.

Тай малер малюєт, а тот поклони ріжет, шо аж му чьоло поголу-біло. Й нарешті вімалював малер уже усі стіни, скрізь понакладав светих, лиш лишивси єму страшний суд вікінчєти, а старий калюхачь пропав. Уже відмоливси усім светим, де єкі були, а меду, горівки й грошей даст Біг. Ни хотілоси єму уже давати. Прото скупарь. Ївби два рази одно й то само, лиш аби було єк.

Але малер — то нишшєстє. Єк нічьом кождий учений. Вімалю-вав, знаєтє, на тім страшнім суді Бліндера, єк си у пєклі из дїтььом цулуєт. Ну, Бліндер, прїсєг би кождий, шо то він. Лиш голий на устид й на публіку. Держитси дїтььові за шию й цулуєт єго, а тот, счєз би, знаєтє, по голому череві єго плєшшєт.

Уздрїв, братчіки, тот образ перший паламарь, а видтак й цілє село. Идут до церькви, єк на храм усі люде из близька та з дєлєку на Бліндера си дівити. Кумєдія тай уже.

Дивютси тай сміютси, аж кочєютси — байка, шо то церьква. А Бліндер, братчіки, сидит у хаті тай клєнєт у шлєки горєчі малєра й єго чїлєдників.

Най си прєчь кажєт, шє отакє ніхтє ни пєцив. У церькві шє, знаєтє, на провиднім місци из дїтььом си обчїпати й цулувати, ну публіка на цілє Жьиб'є.

Тай ни було шо робити — той у біги до того малєра. Голосит, просит, цулуєт 'го по руках, а малер чїнитси, шо ни чює. Дєст тот у дубєльт й горівки, й меду, й грошей — ніц ни помагаєт. Аж нарешті лєдвѣ уже упрєсив, й малєр (уже рєтєннє ни за пустє) замалював там на тім образі єму лицє, й Бліндер пропав из образа.

— ...А той, мой, віріхтував 'го добрє. Ой, малєр — то таки мав си смієти.

— Та смієвси й вин, й усі люде. Смієлисѣ з багачѣ де лиш го уздрїли, — так, шо довший чєс ни уповїдавси нігдє.

— Отак фіглєвому багачєви трєба. Най нікого ни мудрує.

— А шє ни усьо. Малєр, єк уже відходив гєт, то казав паламарє-ви, шо за пара років та фарба, шо вин нєв замастив багачєви лицє, изчєзнєт и Бліндер знов уповїстѣ з дїтььами у пєклі.

— Ну, тай дівисѣ, ни давси однакє тот малєр перїднати.

— ...Добрє мав. Так фіглєвому трєба.

— Алеж бо й бола вас найшла погана!

— Та найшла, але боле, шо уже трохи попустило. Уже міні, май, лекше.

— Ой, ни лекше, ни лекше. Ану дівітси, ек вам ніхті побіліли. Мій дедя покойний таку саму слабість мав, ек ви. Аді, так, ек вас, кололо его й дух затикало. А у грудих — то так ему йграло, ек у старій скрипці, й так до снаги, ек вам, очі 'му у голову потали, й видтак уже передь смертю то 'му ніхті побіліли й минувси до тижня.

— Та бо мине уже колоти лишило й уже, май, лекше дишу.

— Ой, бо ви на то си ни дивіт — то так кожда слабість маєт до себе. Раз имет, а раз попустит. Видтак знов имет тай ше попустит. А видтак, ек ти ухопит, то видразу давай собі деревишше робити, поки жиєш, то ше шош можеш й віторжити у тих шахраїв.

— Ий, куме, куме, я ше гадаю уже дес за тиждень, або два, уставати з постелі і шош веснувати, а ви міні такої зайшли.

— Пуста бесіда ваша. Кажу вам, шо то лиш тежше си у постелі умістити, а видтак пополежиш з пару чесів тай з постелі просто на цвинтарь земню гризти. Я, прецінь, уже ни одного слабого видів й знаю коли кому чес приходить.

— То ви кажете, шо я уже з того ни вйду? А мене ше так кортіло би хоть трохи попожити.

— Гм... та то правда. Жите кождому любе, й червачька кортит жити, але ек нима куда, то шо зробити?

— А може би дохтора закликати? Ек міркуєте, куме? Може би тот шош міні поміг?

— Ий, та ни дайтеся на сміх. Та ніби ви екис розумний чьоловік, а таке пuste говорите. Вам треба прудше попа, а ни дохтора. Шкода гроший давати пустому. Аді, ліпше изкличьте людий тай зробіт поредок, поки ше даєт вам говорити; аби си по вашій смерти ни дерла родія над маєтком, й по судах би си ни тежили.

— Ий, Госпидку любий та щірий, ек мені екос банно, шо мало ни голошу. Та ек міні такому молодому уже умирати?

— Ой, кобисте, саракі, сами себе могли уздріти, то виділи бисте самі, шо нима куда. Ек уже кому приходить конец, то хоть голоси, або смійси — ніц ни поможе. Але ни журітси. Ек уже умрете, то ми вам такий похорончік справимо, шо ше такого Жьиб'є ни виділо тай ни скоро мет видтак видіти.

— ...Ой, гину, умираю!

— Пара! Не умирай, зажди трохи, сарако, бо ще сми свічку не зажог.

— ...Ийой! Душуси...

— Та бо ти така нетерпенна, що раз. Та видиш, що я не годен свічки найти — дес тут поза скриню упала — а ти собі своє. Та ек би я двацять рук мав, а в кожній руці по двацять очій... Ігі на тебе!.. Ти мене вже раз згулила з таким, що я пусто цілу свічку вісвітив і зо три години коло тебе вістоєв. Темуєш? Ек ти очіма перевертала та ек тебе натегало, а видтак уснула. А я гадав, що тобі прийшов шлюс, а то ти лише уснула. А видтак прошумалаєсси і їсти си тобі захотіло. Темуєш?

Я си тогди так був верг, що без порток у зимі из хати аж на Пушкарь вілетів. Але, відий, типер то ти таки напавду хочь умира-ти, але, бигме, трохи погоди, доки я свічки не зажжу. Без свічки фе перед Богом ставати і всі светі би си з тебе смієли. Відий, ти екас газдиня і гонір повинна мати. Бо, прецінь, тебе смерть на дорозі не зафатила, що так віревкуєш, але на постели у себе в хаті і нема чього ані так кричєти тай ййкатиси, ек ти, ані так на мене квапити из свічков. Я вже, Богу докувати, маю девятьдєсєть років без один і не годен так скакати по хаті, ек хлопец.

І руки тепутси, що сірник гляба засвітити. О! Видиш? Ліпше мене послухати і тихо лежєти, бо то ніц не поможет, що меш си дерти на усу герланку. І мені екос омкно стает, а ще ек хто знадвору учюєт, то мет казати, що ми си тут б'ємо. Крашшя легка смерть, ек така криклива. Але, знаєш, що мені за тобов таки буде банно, бо булас чемна, і ми си двоє файно доробили. Шо Різдво — усе більше колачів на стів прибувало. Темуєш? Ек прийдет бувало Свєтвєчїр, а ти мені вінесєш тото модне зерькало, що то чьоловік у тім дуже великий вігледаєт, а я си файно обричю тай уболічюси у чїсту сорочьку, а видтак седу за стів під образами і сиджу так до вечера. А ти позна-сиш повен стів колачів і накладєш один на другий так, що я си за ні сховаю. Темуєш?

Я питаюся:

— А ци видиш мене, жінко?

— Трохи ше вижу, — кажєш.

А я знов:

— Єк тепер видиш трохи то, дай Боже, абис на рік і тільки не виділа. Аби колачів було аж попид саму стелину. А, видтак, сідали ми до вечері тай їли усіх дванацять страв і аж дес попівночі спати легали. Добре нам обом було, правда?

Свари між нами не було ніколи, бо силу єс мала єк будь-котрий мушшіна і таки треба було доброго хлопа, аби си з тобов сварити поважив. І коханців собі не справ'єла. Правда, раз був си єкис д'тобі прилюбив. Тай шо з того? До трьох неділь ему вітрембітали... А то на другі вергло страх, бо з люби не пасує так футко умирати. Із такого навіть по смерті люде сміютси. І я мав супокій і людем єзики не ходили. А єк раз маскаль від тебе тікав, то аж гвир загубив і гвавту зо страхи кричев. Або, єк то, знаєш, не хотіли мені у фірмі жиди гроші за дарабу виплатити і єк ти си за мнов уступила — темуєш? Єк усі писарі і побережники кріз вікна з канцеларії перед тобов тікали і єк ти тогди тому носатому жидови, шо в них за касіря був, руку вікрутила.

Ціле село си радувало, а я ходив гонорний межи людьми єк когут з великим фостом.

Єк мав си я з тобов вінчєти, то усі мене від того відговорєли. Казали, шо я для тебе за мізерний, за слабий і за дурний. А то уни були дурні тай сліпі, кільки треба. Я знав, шо коло тебе буде мені добре тай безпєчно.

Сам піп, єк нас вінчєв, то єкос си так сумно на мене дивив тай головов махав, єкби я уже завтрішної днини не мав діждати. Гадав, шо мені прудко буде фєртіг. А я з тобов уже п'єдєсєт вісім років прожив у гаразді. Та ніби всеко бувало. Було добре тай не дуже. Єк потреслас раз мене за груди, то я так, єк мала дитина... аж устидно говорити. Та хоть добре, шо не вид чюжої жінки. Всі си тебе боєли тай обминали. А тепєр? Лежиш на постєли тай стогнеш. Стара, слаба тай збідована. Ні сили у тобі, ні цвїту. Ти тепєр протів мене так, єк я давно протів тебе був. Єкби я так давно з тобов зачінав говорити, то уже рєтенно не був бих годєн у порєдку скінчєти. Я знаю, шо єкби ти здорова була, або менче років мала, то по такій бесіді не я тобі, але ти мені би тепєр свїчьку свїтила.

А кортіло би мене знати, куда тобі дорога си постєлит, ци до царствє, ци, най си прєчє кажєт., туда, де град куют, у прєсподну. Ой

мали би там тоги з тобов клопіт. Ий, мали би...

Ну, Богу дєкую, шо сми раз тоту свїчьку найшов. Аж плєчі заболїли, шукаючі. Тепєр шє коби засвїтити тай туда на тот свїт. Ану, дівиси. Пара, уже є свїчька...

...Та ця, бигмє, уже умєрла.

Пара! Чюєш? Ти шо за фіглі робиш, га? Ти не могла шє мїнути заждати, але такий смїх з мене зробити?!

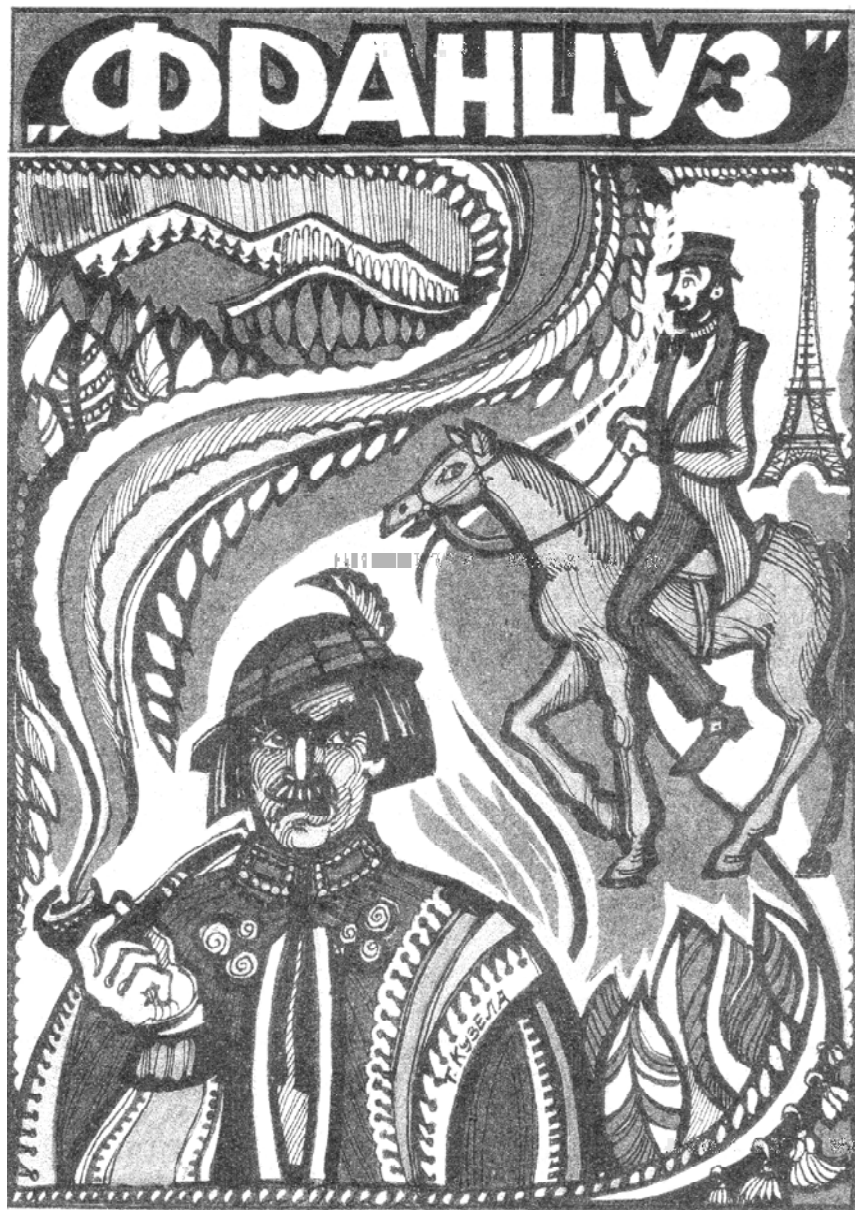
О! Та ця мене ніколи не була би послухала. Не могла трохи потерпіти?!

Алє, єка уна єкас жовта стала, єк віск. Тепєр хоть можна си зблизка придивити на ню, бо єк жила то було годі.

Ужє, покойна, зараз би у писок була трїснула.

Умєрла! Без свїчьки! Гай. Та най ужє грємит, куда си направила. Треба будє тепєр з попом заговорити, з паламарєм, з дєком, єму копати, у дзвони дзвонити, трємбітати, посїжінє, похорони, комашня... і... га!

Аби покойна жила, уна би з усіма нараз умїла заговорити і усєму рєд дати...

Минулого літа повіз я був шкапетом масло до рестарації на бангофу у Ворохті. Приїхав я там був у саме полудне, передав теркілу, кому треба, попас шкапе тай уже хочю їхати, аж тут надлетіла колія. Я став ще трохи шош роздівитиси.

І так стою я опередь бангофи, держу шкапе у руках, аби си якої холери не вергло, бо там такий зробивси на чес гаркіт, шо аж вуха пухли. Такого народу сипнулося з тої колії, шо рахунку тому не було. І мушшіне, і баби, малі діти і, май, величккі, жовніре, а всі з теркілами, рупцаками, кітликами і усеким дрантем таким, шо бих того за гроші на собі не носив. Шо котрий куда си поверне, то так

на нім то усе звонит і цоркотит, ек на кони, шо до вінчення кнегиною везе. Люди гаркотет, пец від колії свишшет, а мені аж си у голові закрутило від того гамору, шо несчювсми, ек приступили д'мені два пани. Один, здаетси, таки ворохтенцький, а другий, хробоба "го знает, відки. Й тот ворохтенцький питаетси:

— Ви у Жьиб'є?

Я кажу:

— У Жьиб'є.

— А це ваше шкапе?

— Моє, а чієж би було?

— Ну, то ек так, то озміт цього пана з собов, він вам файно запла-тит.

Я глипнув, май, ліпше, а то такий високий пан, ек заворітниця, а худий такий, ек голодний рік.

Я кажу:

— Най бих і взєв, але ек він мет їхати, коли мій кінь єму по коліна.

— Не бійтеси, — каже тот ворохтенцький, — най корчіт ноги.

— Ек так, то най буде.

Тай тот худек вісадивси на шкапе, і ми поїхали. Кінь дорогу знає добре і пройшов наперед, а я собі ззаду, пішком, курю люльку, тай за ним.

Ми уже прійшли добрий кавалок, тай скучньо мені стало так без слова йти і, гадаю, треба мого пана на бесіду счепити. Я подогонив коня тай питаюси:

— А ви відки їдете, пане?

А вин мені шош так воркнув, шо я есос не порозумів, ек си тото місто називаєт, тай ше раз си питаю:

— Відки, відки, кажете, ви є?

А він, знаєте, став, подівивси на мене і шош так захаландрагав тай руками замахав, шо я си від него трохи відступив. Єке нишшесте? Певно німий. Але, ек зачєв я собі міркувати, то так мені здавалось, шо уни таки ніц з собов не говорили.

Тай доїхали ми так у Кривий, попид тоти скали. Приїхали ми під першу скалу, а мій пай облишивси ганц. Став з конем під скалов тай шош до неї говорит, смієтси і придивєєтси так, екби там свою маму видів.

Іга! Шо він там такого уздрів?

Я поволеньки прийшов блишше і дивлюси, але шо? Схала скалов, а камінь каменем. Уже дивюси так, шо аж мало очі не повлізають і, бигме, ніц не годен уздріти. Або в него очі інакші, або я уже на старі роки осліп. Захожу з одного боку, ба, другого, дивлюси д'горі, у долину, але куда? Хоть дівиси цілий день — пусто.

Пан уже си, май, з тов скалов наговорив і повидів, шо я стою коло него тай узєвси до мене. Говорит мені шош, перевертає очіма, теремкотит і показує руками на скалу так, екби мене на ню лізти застав'єв. Удурів ганц. Показує на небо, на земню, на верьхи, б'єтси кулаками в груди, смієтси, шо аж я си збоєв, аби єго екас манколія не найшла і зачєв сми си відступати назад. Був бих давно вид него

утік, аби не кінь. Нема шо, гадаю, треба ждати до кінця, шо далі буде. Лиш я вже йду за ним поделеку, бо собі гадаю, шо ек прийде єму остатна мінута і як метси до мене брати, абих годен був з-перед него утечі.

А він, знаєте, ніскої скали не мине, аби до неї не заговорити, ніского потока не пропустит, аби руками туда не замахати.

Скас планета.

А то мене вілагодив тот ворохтєн, бодай “му остатна була! Не мав кого, але мене. Та най би вже був цу планету Йкомус жидови передав, а не мені.

А нас двох тут ніч ловит у цих потоках. Шо робити? Аби лиш до єкоїс хати дійти, то далі не піду, абих умирав. З таким пасічером нема шо си у дорогу пускати — може здуріти і з тебе зробити сміх, і

з твоєї худобини.

І лише шосми заздрів екус хатчіну, я взєвси на безпеку, прийшов д'коневи, імив за поводи і уже не дивюси, шо тот шош там харькотит, лиш хрєшшюси тай кучюю єго з конем на задвіре перед хати. Злізла тота біда з коня тай просто у хату, а я поволеньки за ним, шо буде? Тай зайшов він у хату, ні добрий вечір не сказав, ні

Славайсу, але есос так дивно загалакав, шо аж газда си з постели схопив, а діти, ек сиділо їх шош там шестеро на лавици під вікном, усі наголов подули на піч за комин. І діти, сараки, пізнали, шо це екєс нечісте. От, гадаю, найшла мене напасть. Нашо я си на колію лишив дівити?!

Аби лиш си на цім скінчило, гадаю, аби я єкоїс білшої біди з цим паном не мав. І сидимо ми собі в хаті, я розказую газді за свою біду, а пан роззираєтси по стінах, дивитси на образи, на ліжники, шо висіли на жердці, на лудину, а мені шош так кріз голову перейшло — ци це не злодій, чєсом.

Тут ніби граєт перед нами німого ци дурного, а відтак чюхайси, брате, в потилицу, ек те так за одну ніч вічістит, шо лиш тебе у одних гатках і сорочці лишит. Я вже й таких видів, але заким мовчу. Буду, гадаю, вартувати уже цілу ніч.

Отак просиділи ми може з годину, ек надійшла газдиня. Файна, знаєте, жінка. Пан си так до неї засмієв, ек лошек до кобили, тай штрик борше д'ній — шо не встигла си по хаті роздівити. Обзираєт вуставки, ловит за запаски, за пацирки, за фустку, уже так коло неї ходит, ек когут коло курки, і так си на ню дивит, екби зроду ше жінки не видів. Діти зачєли на печі голосити: відий, за свою маму си збоєли, аби тот пан лихого їй не зробив. А газда уже ніц не каже, лиш си підсмішкуєт. Газдиня стала серед хати і ні суда, ні туда тай дивитси то на пана, то на мене, то на свого чьоловіка, а далі й собі зачєла смієтиси. Тогди уже і я не відержав, хоть мені не до сміху було, тай зарєготівси на усу хату.

Смієлиси ми усі з годину, аж нас колоти зачєло і доки газдиня зготовила вечеру. Ми попоїли, пан также, тай полегали спати. Але я спав мало і наколи лиш зачєло зорєти, я напоїв коня, осідлав, тай далі з паном у дорогу. Гадаю собі, абих “го прудше до села привіз тай си збув, бо самі очі видєт, шо се екєс нечісте. Нема до кого і слова

заговорити, бо або мовчіт через цілу дорогу ек товаре, або ек уже заговорит, то страх на тебе летит, бо боїши, шо удурів і аби тебе не споневажив. Але до кого его зачучювати, міркую, аби мене від сего пишнеска гет відчіпив, тай аби я вже з ним ніскої крутенції не мав.

А був тогди у нас в селі на вакаціях екис професор зі Львова, старий та бородатий. Я, гадаю, там свого пана приведу і най робит з ним шо хоче, бо і екос не пасує такого німого каліку самого насеред дороги лишети. Ек тот уже ему ради не даст, то шкода шо такий старий тай ше до того й професор. Тай так дес за дві годині приїхали ми перед ту хату, де тот професор сидів.

Я зацоркав у склейку, запросив, аби війшов надвір, тай кажу шо мене найшло і аби мене заратував. Він тогди приступив до мого пана тай слово по слову і нараз загалакали оба відразу — тот собі, а цес собі. Ек рідні братя.

Говоре тай говорет в один гайташ, а я стою збоку тай декую Богу. І то один другого так розуміє, екби оба укупі зросли і одну цицку ссали. Ото, гадаю, то розумний професор, ему таки варт професором бути.

Так ек уже уни си там набалакали і мені за шкапе заплатили, я запитавси у того професора, хто цес пан є, аби я хоть знав, кого віз. Вже вижу, шо цес пан ні дурний, ні німий, лиш таку екус бесіду нескладну має.

— То, — каже професор, — один великий пан з Франції приїхав до нас у гори, бо си багато за ні начітав, тай закортіло “го у них бути тай си на нас подівити і каже, шо тут ему си дуже удало.

Я взєв шкапе в руки тай поволеньки подавси д’хаті.

*Лісова дівка
Єкби не цибулька, не чіснок,
не кедрове зілля,
тогда був би наш світок —
нявчине весілля.
(Пісня нявок на данцовишню)*

Позсилелиси за руки і гулели колесом високої, аж трава си від вітру стелила. Усі молоденькі, пишно вбрані, на люцку покусу і нешшестє, а у кожної из заду висіли калюхи.

Співали екіс такі чюдні співанки, шо хиба лиш уни їм поредок знали, бо простий чьоловік міг футко від такого співаня згулавіти. Файне то усе було та й не просте. Чюти тут було екус нечїсту силу, шо зубам дзвонити казала, а морозови під шкіров ходити. Де, котра свою ніжку клала, там трава вігорала, і лишєвси на тім місци лиш чьорний дитинечий слід.

Зделеку їх було чюти. Голос від них скавав по лісі, стеливси лисими полонинами, у скали си тріскав, у поточінах си купав.

Нявки свій гайдамаш справ'єли в тиждень по Светій Неділі на Маснім Прислопі. Усе шомінута екас нова нявка з ліса си уповидала і до колеса си силєла. Було їх шош з петнацїть і усі молоді, ек пінка по молоці, та й файні, ек веселиця.

Не дай, Госпидку, аби тепер єкий чьоловік надворі спав, або за дівков забанував. Лісна би си д'нему зараз присилила. То тепер нічь, і їх право, ек де нема дикуна.

*Тихо, тихо, потихонько,
Най чїстець не чює,
Підемо си подівити,
Де хлопець сумує...*

Фурт співали та й гулели без кінця.

Нараз си всі розлетіли, ек від ладану відьми. Цариночька занім-іла, лиш дес в лісі сучьок тріснув, захиталаси смерічька, сорочічька си забіліла.

З ліса біг старий дикуна. Усый оброслий, ек кутюга, у широкім ремени тай з порожним бурдюгом. У одній руці держєв довгий кри-вавий ніж, а у другій — біленьку челідинцку ручьку. Кроїв “ї ножем,

єк буженицу, тай чьвакав, ек свиня. Насередині царинки став, розді-вивси наокруг, понюхав за вітром тай поволеньки пишов далі.

— Це нічьо инче не є, лиш, аді, д'єкому з нас приходит лісна. Бо скажіт сами, чьо уна маєт суда си крутькати. Аді, слідимо ї, май, кождий день по цілому лісі, а сегодне навіть коло самої колиби і то сми на свої очі видів, ек кріз шпару у дверех зазирала.

Єк єкому си почерез девєть ночій снит дівка, то най зараз си приповіст, бо буде біда. Лісна лиш на таке ждєт, аби си хрєстєнина осахнути — моци би не мала.

А може хто за своїов дівков забанував, то най гєт тусок відвер-гнет тай гадки за ню не має, бо, бігме, кажу вам, буде нешшестє.

А ек си кого уже ймила, то шкода пустє говорити. Нєма бїлшого нешшєстє від лісни.

Сиділи усі коло ватри у великій круглій колибі і хоть уже давно пройшов «отчєнаш», ніхто шє не спав. Слухали всі дивної сторії за лісну, шо по цім лісі ходила і у їх колибу зазирала. Тепєр бійно уночі надвір будє війти почерез таке. Бо ані сокиров, ані буками си не обо-рониш від лісової дівки. Хїба би кликав примівника. Але де єго тепєр найти, ек до села два дні ходу.

Нашо то по світї таке ходит, аби хрєстєнин лиш супокою не мав.

А усе винні таки самі парубки. Спокритит екус дівку, а уна ди-тинку ту стратит, закопає дес у лісі, а за сім років з такої дитини робитси лісна. А така одна лісна може багато хлопців покалічіти.

— ...То Василь найбільше за дівками тускує, бо навіть уночі усе єкоїс Настуньки кріз сон си домагає. Я уже почерез кілька ночій до-пантрував, шо він навіть си з постелі схапуєт і питає руками наокруг себе, єкби когос ловити хотів. А раз, ек мене був лапнув (певне гадав, шо то тота Настунька) і трохи шо не задушив.

— ...Та то правда, шо з ним шош си нефайного дієт, бо і я єго раз лєдвї від ватри відтєг. Хотів був у полемїнь скакати.

Усі дівилиси на Василя, шо сидів скорчєний у темнім куті коли-би і не чюв навіть, шо за него бесїда йшла, бо і головов не кивнув, ні оком за увєс чєс балачьки не кліпнув.

Уже знали все. Знали д'єкому ходит нявка і єкий можєт цєму

бути кінець. Кожному ледом по харбаці перетегло, аж зуби закланцали, ек у голодного вовка. Шо робити? Ні примівника під руками, ні попа. Треба заким залишити его в спокою, а завтра най екис піде в ліс та нарвет дикої цибулі, чісноку, кедрового зіля і оделену. Нема ше такого великого страху. Ми і на лісну маємо лік.

— ...Ачюй! — Уси си схопили і наслухали. — Ачюй, уже 'го кличет. З ліса шош кликало:

— Васи... Васи...

— ...Не дайте, братчіки, ловіт, не дайте, аби йшов.

Було вже запізно. Двох, шо сунулиси д'нему, полетіло у ватру, аж искри полетіли. Решта си розступила, аби кого сокиров не затев. Вілетів з колиби тай у джеморі пропав.

Ігралиси, ек малі діти. То кочелиси по царинці клубком, то си обчіпали, у сліпця си йграли і смієлиси, екби у колоколи йграв, ек коли одно другого ймило. А видтак си пестили. Одним тілом ставали, аж у голові си крутило, а на очі мречь сідала. Бо й файна була Настунька. Пари і на усі верьхи не було. Становита, штапна, ек паня, личько, ек зима біленьке, а губи ек кров. Лиш очі екис такі дивні були, ек цес ліс, у екім си йграли, ек тот місяц, шо над ними світив, урешті, ек і сама Настунька. За тими очіма був би цілий світ сходив, усі ріки би перебрав, скали би попереступав.

Мотузом до себе силели, ек лиш хто си у ні раз подивив. А усе-кими красками си мінели ек веселиця. Шо инчев красков глипнет, то инак на душі стаєт. То загоречіт, от екби си під саме сонце підопхав, або заморозит, ек вітер у поточінах. А чесом такий страх вержет, шо аж зуби задзвонет, ек клепало, шо аж шкіра затепетитси, ек листок осиковий.

З таким коханнем, або жни, ек єс годен, або греми у пресподну на дїтчу маму.

Василь сам не знав, ек цесе усе си стало. Ні не кликав ї суда, ні уна не знала, шо він тут. Аді, прийшла д'нему, ек коханка д'коханцев, ек жінка д'свому чьоловікови. А може й знала? А може й знала, бо ек инак могла суда потрафити, у такі ліси далекі, у сигли та згари.

Була таков, еку 'ї хотів мати, еку 'ї в своїх гадках віпестив і у співанках віспівав. Гадкував за 'ню уводно, нім му си уповіла, і видів 'ї скріз. Видів 'ї у колибі коло ватри, ек си гріла, коло себе, ек спав, у димнику, ек з димом горі вілітала і смієласи д'нему. Видів "ї на кождім сучьку, на кождій смереці, на кождім пню; лиш на чім му си око сперло, там 'ї видів. На повіки му сідала ек 'го сон морив. Але тогди не була уна така, ек тепер. Не міг д'ній приступити, ні си притулити, ні заговорити. Була ек туман, шо си сунет полонинами у місячні ночі, ек сміх у каліки. Даваласи видіти і не давалася ймити. 'Ї образ увертів-си му в голову, ек свердеві, і парив, ек букова грань. Кожда жилка, кожна цетка криви д'ній си перла. Кождов гадков 'ї образ обчіпав, моливси до неї і бив поклони ек опередь светим еким.

На смеречь у вершіки си драв, бо й там му си уповідала, а скалами кривавив собі руки й ноги. Тай ніц з того. Вілізет на одну смереку, а уна вже на другій стоїт, відряшпанитси на одну скалу, а уна вже на другій, смієтси до него і гулит 'го так по цілій днині і ночями цілими, фурт тай фурт.

А відтак прийшла д'нему сама, ек єгня д'отаві. Прийшла і сіла коло него вбрана, ек писаночька. У сорочечці біленькій, у запасах з сухозолоти, у постілцях черлених і капчіках вішитих. Пишна і гонорна, ек цісарська дитина, ек піп на Великдень у ризах злоти.

Відстав від хати, відпав від деді, від мами і від усіх людей: ек від своїх, так і від чужих. Пропав не на дні, пропав на місяці, на роки, пропав на віки вічні. Забув за всіх і за себе забув. Забув, відки він є, і ек си називаєт. Лиш 'ї видів, нев си радував і слухав, ек темний проводаторя свого. А уна 'го водила, куда сама знала: і скалами, і бердами, і темними поточінами, де люде не ходет, де кутюги не добріхуют, де звірі не ночуют і де Бог не зазираєт. На данцовишшя опередь Іваном з нев ходив, на нявчині розійгри і вартував на боці, аби дикун їх з-ненападу не попав, аби Настуньки 'му не споневажив. До печери, де 'го на ніч кучювала, ступав ек у церкву і дихати си боєв. Присилила 'го д' собі екимос невидимим ланцом, присилила 'му серце і душу. Любив 'ї, ек свою душу, тай дозираєв, ек свою бубу, а дрижеві і боєвси за ню, ек мама за дитину. Зерькалом 'му була, чічков злотно, Богом на небі.

А нявка си радувала, шо хлопец пішов блудом, шо остатну цетку

криви уже з него вісисаєт, шо став слабый, ек павутина, без свої гадки і без памєти. Змаціцькавси і затиx, ек здоxле коте. Годуавси лиш глистами і слимбужями сирими.

Навіть потєта перєсталиси 'го боєти і сїдали 'му на голову і на плєчі, ек на стовпови єкому. Шо днина — дужше нидів і ослабав, а нявка далі 'го водила, куда хотїла тай куда знала. Найшли єго бутинарі у Баласинові на потоці, ек догорав. Ніхто би єго вже не був пізнав — ні мама, ні коханка, так обміниvси. Лиш гадка кождому пала, шо то криваве на люцку форму покорчіле мнесо — то Василь.

Лежев горілиць покручений, ек онучя. На лиці були значні лиш очі і нїс, бо рєшту кров засипала. Одно око було отворєне і дивилоси просто дес туда у темний лїс. Мав видіти там Настуньку, бо голубі губи раз у раз корчілиси, екби смієтиси хотїли і показували два вібиті зуби. Був то страшенний сміх. Сміх нешшєстєя, скарги, клєтьби і вімотаний з-під сєрця крик німої муки.

Шє сєрце си у нїм каламотило, але бесїди від него годі було дістати. Душя у тїм мізернім голубім тїлі держеласи лиш мізинним палцем. Ек трєпетовє листє теплиси людєм колїна, а руки, ек на мотузках ходили.

Аби Бог сокотив кождоє чьоловіка від такої лютої сєрти, від кари такої.

А бодай ти пропала, бодай щєзла від нас иршєних, ти няvко лукава, у калюхи вбрана, лісова дівко. Абис не мала діла до люцкоєго тїла, до білої кости, до червоної криви.

Наокруг тїла була вігорєна трава від босих дитинєчїх нїг. Зробили ноші, поклали 'го на нї і здоймили на плєчі. Кроку шє з мїсця не рушили, ек звїєvси вітер. Смерєчє вершєками до земні бгав, сучє в гору здоймаv, воду на потоці роздував. Здавалоси, шо то з-під нїг людєм земню повітігає, так дужє вієv. Хмарами заслав небо і зробив з днини нїчь.

Настунька так Василя від людий боронила. Не дала 'го взєти живого. Людє стоєли наокруг него і самі не знали, шо далі робити маот? Поглипали один на другогє, ци би не ліпше утєчі, а з них німо смієvси напівживий вішкірєний мєртвєц. Смієласи у джеморі золото-волоса нявка.

Вже відразу видко стало, що то непростий мертвець. Хто лиш на ню глипнув, то ще тої самої днини мусів мати екус причьку. То або икавка его найшла, або око слезило так, екби в него перцю насипав, або слина сама си з рота пускала, або врешті говорити забував і екоїс такої мішев, шо не знав ес ци він п'ений, ци з просонка говорит, або ци у голові си шош ему не поминтрожило.

Іван Кучьманів лиш клев тай матеркував. Робив деревишше, май, цілу днину, бігав з метром то в хату, то з хати, мірев, примірев, а ек стало готове то не міг ніяк там бабу запакувати, бо ї ноги екос на поверх п'єть цілів довші стали.

На усіх свєтих сарака присегавси, шо на десєть цілів довшу міру взєв, бо хоть смерть хрєстєнина лиш на п'єть цілів натєгає, але хто то може знати акурат. Так вігледало, шо баба за одну ніч підросла на єкого чвєрт метра. Хоть роби нове деревишше, або бабі ноги проти-най. А нігди дошки і на лік нема, а й з мерця годі си збиткувати.

Мусіли класти в печі ватру, бабу брати на припічок, припікати ї коліна, аби стали бгачькі, і відтак корчіти ноги тай у деревишше класти, бо шо инче могли зробити? І так лежєла посеред хати з підкорченими ногами страшна і охаблена і здавалоси, шо вона лиш си так заким притаїла, шо ї маха відти віскочити і когос зубами за лице лапнути.

І тому кождий, хто увійшов знадвору і клекав молитиси, а глипнув з-ненападу на бабу, зараз переривав молитву, будь-єк простивси, тікав надвір, або ховавси в кут і три рази в пазуху плював.

Ні грушки ніхто не бив, ні галємбізи не йграли. Май, усі у вішній хаті сиділи, або надворі стоєли і на мерця лиш крізь вікно збоку зазирали, ек кого дуже закортіло видіти.

Навіть, знаєте, дек, шо уже не одну совтирю читав, запросив пару газд, аби з ним коло баби сиділи тай книжку ему держєли, бо казав, шо букви з неї гєт віскакуют, ек блихи з ліжника, коли сонцє пригрїє, і читати не годєн.

Іван сидів на задній лавици під образами у такій лудині, у єкій був тогди, коли смерть покойну зафатила і говорив примівки від уроків, бо Парасочька уже ему дві ночі си снила та так погано, шо він за ніч зо двацїть раз з просонка мокрий си схапував і кричєв, шо покойна его душит і свічьков у очі тичє.

За три дні і три ночі багато баба збитків наробила. І старий Грицьо-трембіташ, шо цілє своє житє мерцям у трємбіту йграв і навіть на губах від трублїня знак носив, также причьку цікаву мав, шо, ек казав, до смерти того не забудє. Ніколи ему си таке не траф'єло, хоть нераз і гаразд собі на посіжїню підпив. Було то на остатний вечір перед похоронком. Вітер надворі у плотєх свистав, а люде по подвірю і в хорємах стоєли і тихо шєптали. Усім про бабу гадка йшла і єзиками обєртала. Нараз... шо то? Надворі зайграла трємбіта, але не мертвєцкої, а такої весєлої та кучєрєвої, ек на ході полонинцкім, або на колідниках у Свєта Рїздвєні. Смієтси, аж си заходит голос від трємбіти. Кочєєтси і підскакує, а хрєстєнина аж охота до вївканя збирєс і по стїнах з утїхи би си дер.

Одні почєрез другі посунулиси надвір дивитиси, хто йграє?

— Шо ти, Грицьо, вдурів, ци шо тобі є? Шо ти мені коло хати таку публіку робиш? Ек маєш грати, то йграй у порєдку, а ек ні, то греми собі на дїтьчу маму — мені таких трємбіташів не трєба. Пєтро Варгулюк, покойної брат, аж голубів зі злости і кулаками Грицєви в очі тикав.

— Марш мені відси, я тєбє до такого йграння не наймав.

Грицьо пустив трємбіту з рук і стоєв ек пєнь, лиш губи му трєхи дрижєли. Людє си тєсли до него, обступили наоколо і дивилиси, ци не вдурів чєсом. Нє зараз проговорив старий Грицьо. Постоев шє трєхи, обтер відтак губи, плюнув три рази в пазуху, узєв трємбіту під плєчє тай пішов собі д'хаті. І аж на перєлазі вчули людє, ек у погані шляхи заклєв покойну бабу, шо “му такого фїгля зробила.

Єк прийшлоси бабу з хати брати і на цвинтар іти, нє можна си було людий дошукати. Кождий по кутах ховавси, або за хату тікав, аби лиш его хто бабу нести нє заставив, бо інакшє нє можна було відповісти. А кого, ек вжє дє приперли, то, чїм міг, відговорєвси. Бо то один казав, шо у крижєх 'го шпїгає, бо шє, ек дитинов був, то раз з колиски вілєтїв, другий — шо кров 'му перємерзла тай запалїнє у ноги пішло, і коліна трєсутси. Трєтий знов говорив, шо, ек був на

войні, тай куля 'му попри очі махнула і вид ему так завїєла, шо тєпєр нєдовиджєє добрє.

Усі відговорєлиси ек могли, хоть їм платили і горівки давали. Лєдвї трєох людий найшли шонайнєбєзпєчнїших і шонайгірших у сєлі.

Такі всі три злодії, що із хреста цвики би повітегали, і з престола накривало би вкрали, ек би лиш їм того треба було.

По півока горівки віпили в хаті, а другого півока мали дістати ек бабу віднесут. Але четвертого таки не найшли. Просили, платили, горівков поїли, але напусто. Горівку кожний віп'є, але нести боїтси.

— Ви, — каже, — хоть си сердьте, а хоть ні, то я нести баби не буду, бо си і таки бою.

— Ий, та встидайтиси. Та ніби ви єкийс мушшіна і на війні були...

— Говоріт своє. Война шо инче, а баба таке инче. Аді, я цілу войну перебув і здоров д'хаті вернувси, а від баби можу екес каліцтво дістати, або слабість погану. Видите, прецінь, шо то не проста баба. Василь Сливчін перше лиш коло баби свічку засвітив і таки зараз кровю чіхнув. Ану дивітси, ек генде коло потока сорочку від криви змивас. Будьте вібачні на мене. Беріт кого инчого: у мене є діти.

Рад-не-рад мусів Іван на четвертого йти. Шкіра тресласи на нім, ек свіжий студенец, але пішов. Убрав на ноги сталльні підкови, бо мороз лютий був і вітер поганий вієв, шо хлопом сіпав ек віником і гляба си було земні держети.

Присилили деревишше линвами до двох коликів і здоймили на плечі. Іванови впалоси нести ззаду коло бабиної голови. Піп на кони пішов наперед, за ним процесія, видтак деревишше, а ззаду люде. Свої і чужі.

Баба дуже тяжка була і хоть всі штири, шо ї несли, тенгі були хлопи, то однако коліна їм треслиси і плечі горбатіли. Іван уже, май, старий був і диву ємо не було, шо ногами переплітав, але тим трьом хіба горівка так ноги зів'єлила, шо права нога не знала, куди хоче йти ліва.

Гадки в Івановій голові, ек бджьоли в улию, крутилиси, а все коло мертвецького віка. Знав, шо тим всім бабиним фіглям не кінець і, шо баба, ше заки ї на цвинтар віпакують, екус кумедію втеше. І хоть “му повіки оловом ставали, глипнув сегодне може вже двадцетий раз, на деревишше і завмер зі страху. Віко було відхилене і кріз шпару в его бік просувалася поволеньки мертвецька нога, обута в червоний постіл.

Сіпнувся взад, ек норовистий кінь, аби постолом в зуби не діста-

ти, і пустив колик на Божу волю.

Деревишше гепнуло на земню і махнуло у долини, ек куля. Передньому, шо ніс хрест, підорвало ногу, аж пирс під пліт.

Скрина з бабов то боком, то підскакуючі, понеслася в долини, ек вітер, і на закруті пропала. Ше декотрі казали, шо виділи, ек баба, колиси зробила за лісом, вже сиділа в скрини і в руки плескала.

Всі на бабу серце дістали і кожний полетів в тот бік, де вона пропала, аби раз з нев скінчити. На горбу лиш процесія лишилася і піп на кони, ек сирота.

Не так легко було ї найти. Багато чесу зблавучіли — уже і ніч на земню руку клала — заки “ї коло ділниці захопили, бо вона гей би далше тікати хотіла. Усі руки за нев посєгли і усі ї так у розбите деревишше поклали.

Ховали на цвинтари уже коло півночи без попа. Девіть свічок засвітили і девіть плит дали ї на груди, аби моци білше не мала і, аби нікому не сніласи, погана.

Челідина, ек екис казав, то великий мольфарь. Усеки пінта знает. То парит ек вогонь, студит ек мороз, кусат ек кутюга, то скорбичет ек лісна.

Ек 'ї шош си спотребит, то ек ангіль коло тебе забігат. А ни догодиш 'ї так, ек уна захоче, то лізет тобі у очі й ек галиця сипит.

Маеш жінку файну й чємну, ек ластівочьку. Хоть до буби 'ї тулей. Веселит тобі око, ек зелінь на весні. А ти такий рад, шо мало єзик 'ї пид ноги ни стелиш.

Але, ану най штрикне у ню екис дїтьтьо поганий. Дивишси, твоя то жінка, ци ні? Екис кат 'ї так прудко обмінив, гадаєш. Вілупит очі, віпустит нігті, вішкірит зуби, й волосє на голові екос отак шторцом стане. Бивбиси з нев, але ни знати, ци задужієш. Тікавбис — може добічі, а уже тобі амінь тогди ретенно. Ціле нишшестє. Ліпше сидіти ціхо тай ждати, шо далі буде.

Та й ти на чєсок таку вуру заведет, шо видразу задубієш. Миски та ложки усе тобі на голову летит, ек град. З хати видразу зробит ти колешню. Стіни станут голіські, мисники порожні, а на помості черепє валеєси.

Хоть сідай та плачь на свій дурний розум, шо єс такого дїтьтя собі у хату прикучював, аби тобі роки коротав, а на старість ше вид твої питомої хати нагнав.

Але так, ек град ни може почєрез ціле літо уводно бити, так й уна. Попомечет уже твоїм маєтком, шо лиш найде пид руками, а видтак тото лишит. Лишит, бо така челідинцка мода, шо усе 'ї си прудко сприкрит. А ти, мой, сиди собі ціхо й ни обзивайси навіть, бо то ше ни усе з неї вісипало.

Тай, ек 'ї уже руки вид того метання зболіли, зачньет тобі голосити. Голосит, аж си заходит, так ек би ти з неї усі калюхи віпустив, або 'ї маму у смєреку завісив. Рвет собі волосє з голови, рвет фанте на собі, кулаки гризет, дряшпаєси по лицу й товчєт головов у одвірки. А ти, братє, сиди далі ціхо. Ни дай си на то ймити, бо то фіглі великі.

Далі й голосити лишит, а зачньет знов стогнати тай на тебе, братчіку, нарікати. Отогди учюєш, шо єс за один. Ти, каже, такий, а ти сєкий, ти цєсе, а ти онтото. Такої, братє, наговорит, шо ти далі сам зачінаєш собі гадати, шо ти велика кутюжина й безшєсть, лиш уна,

сарака, чемна й з тобов лиш собі світ зав'язала. бідниця. Хтос другий, аби таке під викном слухав, то гадав би, що то таки правда.

Але, нарешті, усе того 'ї перейде й зачнет уже тебе просити. Ти мені дай того, а зроби отото, а купи цесе. Тай ти, сарако, аж по цьому пизнаєш що уна хотіла, тай почерез що таку, мой, кумедію тобі кроїла.

Або таке.

Приходиш д'хаті дес з дороги. Й ше єс на задвірю, а жінка віхопит си з хати тай до тебе:

— А ек гостив, а що чювати, а де був, ба що робив? Кучюєт тебе у хату ек шандарь, покладе на постіль, стегне постоли та їсточки зараз зготовит.

— Юрочку любий та солодкий, ек міні скучьно без тебе було. Й говорит тай говорит у один гайташ й мінути не стане. Аді, так ек адвокат у суді. А ти, мой, став єс видразу ек пень дурний. Шо то має бути?

— Скучьно, — каже, — 'ї було без тебе? Аби по такій правді дихала! Видиш, що бреше, але що то є — міркуєш. Ігі, мой! Знаєш, що тут екіс пінта тобі теше, але екі? Дурний єс, ек сак. Аж видтак, далі-ни-далі, уна тобі си приповіст. Шо купила собі новий кожух, фустку й ше ковтки злотні.

Кричевбис на ню, що гроші пусто видаєт у такий тугий чес, але що то поможе? Й махнеш руков напропало. Бо що инче зробиш? Кажда, знаєте, жінка то так свого чьоловіка знаєт ліпше, ек він сам себе. Лиш найде собі таку міну ту, засилит йому на шию мотуз й водит дурного хлопа, ек теле по задвірю. А хлоп си радуєт, що мало си ни розсєдет.

Є жінки, що до роботи, то поделєку. То попереk 'ї болит, або почеревина 'ї найшла, або єкус инчу хоробу таку собі вішукаєт, що й дохторь би такої ни вігадав. Злетєтси баби з примівками й з усеким зілем й фіглями, що мусиш тікати з хати, бо віженут тебе сами.

Плетєся попид вугли цілу Божу днину — доки баби свою службу коло твої жінки ни відбудут — сонний й голодний, дранкавий та чьорний.

Тай так тобі кожда днина проходить.

Маєш жінку, але хйба на то, аби у постели лижєла тай тобов

комендерувала й гарькала на тебе. Але, мой, котра уже робит, то робит. Тогди хйба ти за жінку би був, а уна за чьоловіка. Боїшси чєхнути, а кашлаєш хйба у плат. Тогди ти такий міціцький, ек воробец. Єк нічьом біданка. Така жінка усе тобі у хату постарєє й усе му ред даст. Їсти зварит, коло городів ходит, траву укосит, корчюгу полагодит й шлею на коня зшиєт. Лиш тогди, брате, маєш бути тихий ек крілик, ніби ек хочь, абис мав цілу голову й решту у порядку.

Шє ни було такого чьоловіка на світі, аби на жінку заміг. Хйба, що уна ганц дурна, а тогди, брате, тобі таки світ ни солодкий.

Але, ек трафиш на розумну, то молишси шо вечора до Бога, абис завтрішний день у порядку переднував. Бо така то знає й до себе, й вид себе. Схоче, абис був сліпий (знаєте протів чього я то говорю), осліпнеш, схоче, абис був глухий — оглухнеш, удурієш, на нієкє си знівечіш, пропадєш ек дим. Наоколо себе тебе обмотає, ек попружку, або віником тебе зробит. На пана те покладєт, у старці пустит, бо чєлідина, ек скис казав, то великий мольфарь.

Коло церькви народи народенні. П'ють та набуваютьси. Такий шум, шо годі слова учюти. Позасідало то усі лавиці, усі плоти, усі царинки, — де лиш хто міг приміститиси, тай честуютьси.

То, знаєте, понаносили усекої їди, екої би лише душа захотіла. Голубці, студінці, пироги, каша молочьна, ковбаси та бужениці. А усе то у бербеницях стоїт — лиш йди тай їж. Сами просет, аби спорожнити. Ото раз набутки, ек нічьом у місті.

Усе є. Образи, минтелі, фівкала, флосери, медіники, цугерки, булки, сливки та єблука.

Є до чього й помолитиси, тай є шо у череву покласти.

Але бо й глота тут — Боже! Місет собі ноги, гримаютьси один у одного, та обхарькують собі плечі. А уже дітворії суда такої, аж пуду даєт. Де, вере, того тільки си понаплюжувало. А де ж би, ек ни у войні. Маєтки пропадали, а діти си претали. За то ни тежко. Іга! Аби тільки страху було.

Але бо й тому шош треба дати жерти, жерла би їх иржа.

Най си пречь каже, кілько тої сарани тут є.

У церькві така духота, шо гляба си дівити, так піт очі заливає. Най Бог боронит вид такого. Людий так уплішено, шо один другому аж на голову си пелит. А воня вид масла така, шо дух затикаєт. Бо то у нас, знаєте, ек прийде ескес с'єто, то кожде, аді, вікігнет дес из кліти ракву передтогідного масла, такого лютого, шо ек би крішку его поклав найпушшому коневи під фіст, то залетів би без попасау до Косова. Та уже тим маслом, знаєте, вішуруєт собі голову на усі штири боки, шо аж за прошивку капаєт. Аді, у прикрий чес мав би того масла на днину до кулеші. Та дітьтьо би его уже брав, аби то собі прийшло до церькви тай постоело крітко, ек Бог приказав. Але куда!

То ек зачньєт тобі головов вікручювати, та усе узад або уперед поступати, та у бесіду из кождим заходити, ек нічьом на ермарку. Газди гимблюють, діти рують, баби вадєтси, дітьтьо знаєт екої холери, слова Божого гляба учюти, такий, мой, гаркіт.

Ксьондзи, ек ксьондзи, бєгекають собі полегоньки, молютьси, цулюють один одного у плечі, крутєтси коло престола, ек газдині коло груби, кадет та кропет кропилом уже куда видєт.

Але деки то таки добре маютьси. Повілізали, знаєт, на вишки та уже горлають та такої віводєт, ек би хто з них калюхи вімотував. Один

другого рад би перекричати, аби ніби перед своїм ксьондзом показатися, що то він наймудріший голос має. Шо один підкетне, другий ше вішше, а третій, ек зарепетує, аж здаєтси, що або душі из него виходит, або шо родини напали.

— А попи фіглеві: уни собі потихоньки шош туда шу-шу, а ти дурний дече бегекай, хоть би тобі й в'ези попукали.

— Сараки екі дурні та неумітні! А де ж би я си так дер?!

— Відий, тут глухих нима, аби так кричати. Аді, мертвец би устав. Ого! Ба, ци би устав. Таже Пантелиха, відий, ни мертвец, а ни устаєт. Сіла собі, біданка, на східці тай спит, ек у себе на печі, ше й кожушок під голову пидоклала, аби собі вилицу, ни дай Госпидку, ни надавила.

— А Фока?

— Котрий?

— Таже тот, шо дитину до хресту у зубах ніс — таки ни мертвец. Сів собі коло челідинцкого ганку та аж рот роззевив, так смашьно спит.

— Ану, цитьте!

— Кьондз криворівський хоче проповідь казати.

— А то, шо?

— Дитина плачєт?

— Та най плачєт — дітьтьо ї бери!

— Але бо уна таки фийст руєт. Рула би на шибеници! Ксьондз почерез ню проповіді ни годен говорити.

— Та заткай же ї рот, бабо лєцта. Чьо й дитину суда прикучювала? Гадаєш, шо хтос тут твого пухіря ни видів?

— Ігі,мой!

— За кого, вере, ксьондз говорит?

— За Лазаря єкогос.

— Ага, за Лазаря. Ий, сиротєтко. Лазарь, ото була раз біданка.

— Та ти, мої, ни штуркайси, бо ек ти штуркну, то ти зуби задом повілітают, підсвинку один. Шо ти собі, мой, гадаєш? Шмаркуне!

— Ви мені шмарьки ни утирали, господарю мій файний, ни намальований!

— Чіт! Ти ше меш багато говорити? Ек бих на те ни уважєв, то видів бис.

— Ого! Аді, так си вас бою, ек кіт лою.

— Ото був Лазарь. Навіть кутюги кістку йому носили, а він їв.

— Овва! Та то ни таке велике чюдо.

— Мала біда моцні зуби.

— У мене кутюга обгризе кістку тай лишит.

— Одно правда, шо уже нікуди кісток не носит. Усе то коло буди пречєт. Там аби си екис тепер Лазарь нагодив.

— Ото би жив!

— Тфій! А то шо?

— Ото си екас безшєсть навоньила, шлях би ї поганий трафив.

— То відий тота баба з дитинов, слих би ї пропав.

— Аж у голові си закрутило, таку воню пустила.

— А бодай тобі на тім світі такі запахи фурт попод ніс ходили, моци бис ни мала. Аби тобі таке у мисках та лижках тай куда лиш си повернеш. Тай сказати би, шо то хрєстєнин. Ігі!

Вісипалиси люде з церькви, ек вівці з кошєри. Зацвив цвинтарь усеким убором, усеким цвітом. То чьорним ек нічь, то зеленим ек трава, то черленим ек кров, то голубим ек афина. А усе то си мішєєт, усе ходит, ніхто на місци ни стоїт.

З усіх сєлий, знаєтє, посходилиси люде у Жьиб'є.

Бо то сєгоднє у нас храм. Ає, храм тай набутки такі шо варт видіти.

Навіть пани ототи, шо поприїхували на свіжий люфт, пантруют за дівчєтами та молодицями, а котра їм си удаєт, то зараз на путуграфію берут тай дарунки дают та чєстуют усеким. То булками, медініками, тими цугєрками, шо, аді, у писку вітер роб'єт, курити дают, ек нічьом пани. Гроший у кожного ек у жида, тай шо їм за біда. А молодиці то лиш поглипуют, де їх чьоловіки си діли, тай гайда з панами у бесіду заходити.

Плєшшют у долони та иржут, ек кобили у загороді. У нас, знаєтє, остатня чєлідь. Свого чьоловіка нізашо має, а усе рада би спєред него украсти.

Най счєзает таке. А пани тото люб'єт. Їм лиш такої зачьни, то ни бійся, шо він пан. Не запрєтєси єму ніхто — ні молодиця, ні дівка.

Ек тобі зачьнєт говорити та пришюєтєиси, та з усіх боків забігати, бо то у него єзик ек питіль ходит; протє школи має — то нис-

чноєшси, ек у біду упала.

Най Бог боронит вид такого.

— Ану, дивітси, ек коло колодєзя обступили люфтники екус дівку тай на путуграфію берут. А уна нібито ни хочєт й закриваетси руков. Ий, ниволя би те утела, та би утела. Та ї уже усі жиди суда знають, а уна — ану дівиси. Панам на путуграфію не хочєт стати. Пометєне лєцтє. Тьфі!

— Або тота молодиця у черленій фустці, шо стоїт з тим сухеньким паном, бодай би си ни снів нікому.

— Де?

— Аді, генде коло плота.

— Та бо там багато їх стоїт.

— Та шо, багато? Я за усіх ни кажу. Я за тоту говорю, шо у черленій фустці у сухозолоти. Шо бичем вімахуєт.

— Ага! Уже виджу.

— А видите? Я того пана знаю. Кажут, шо то сєндзя зи Львова. Великий багачь тай великий злодій.

— Таке сухоньке, ек кужівка, тай шє рєбий до того, екби дїтьки на лиці єму гєлетку гороху вімолотили, але шо то за когут, то пари єму нігє нима.

— Аді, даєт ї медіник, дихати би “му ни дало, тай шє шош из кишені кєгнет.

— Ану, я вам шош скажу, лиш йдїм трохи на бік, аби люде не чюли. То напасть. Слово учює, тай бріхні готові. А я, знаєтє, у цім нічю собі ни маю, бо я з панамі звикла. Я усе з панамі. До мене передтогїд то ураз шандари ходили. Ой, так. За мене ніхто нічю нифайного ни говорит. Бо я з панцкої кости. Мій дєдя то був здекутором, тай з усіма панамі сервус держєв. Ану, слухайтє, шо я вам скажу.

Адї, цєс рєбий пан дуже багато усуда чєліди покалічів, хоробчєк би єго утела. Але, відий, на тїй зіпрєтси. То таке, кажу вам, устидливє, шо шукати такої. Уна уже єго добре візицируєт. До бесїди то уна лакома пристати, але до чього, то ни дай Боже. Хїба би уснула.

— Аді, генде один прислонивси до студїнцу, тай уже мнєт тото мнєсо, тай тиснє у хавки, аж си давит. Голубіє та жєрєт. Шо то наш

хрєстєнин чєстни ни знаєт. Ни пишов би собі дєс на бік, аби люде ни видїли, але тут свої гєлєви наповнюєт, шо мало очі ни повїскакуют.

— Та то можна си удушити.

— Але, хороба єго бєри — ни удушитси, ни бїйси. Аді, ек начєсок запрєтав штуку у калюх. Кумєдія тай уже.

— А шлях би вас поганий трафив, та би вас ни минув. Та ви уже ни маєтє инчого мїсця, але на цвинтарі коршму робити. Тай шє на Міхайловім гробі. Шо то, на зарінку задїлі вас уже пляцу ни стало? Шибєники! Аді, дєс того віпрєсило пару грєйцарів тай до горівки бєрєтси. А води Божої ни нахлєстєвбис си один з другим, га?

— Ни сєрдьтєси, газдинько, ми вашому Міхайлові оскомини ни зробимо.

— Та я тобї зараз дам таку оскомину, шо тогїднов пасков ригнєш, зайдєю пустий. Та то почєрєз тєбє, газдо, у дїтчїм би твоя голлов була, пишов Міхайло з сєго свїта.

Ти єго розволочів, корнєти би тє ни було, та поїв тов нєхарєв, шо аж имиласи у нїм. Тай, Боже прости, конєками рот єму затикали. Счєзай відци!

— Але бо жди, лайдаку один, дам я тобї! Та ти, мой, дівки тут зачіпати? Та ни прєсиш Бога, абис мав чїм завтра бордюг наповнити тай голий зад прикрити, але до дївок бєрєшси?

Старцунє лєцтїй! Ану дівиси! У цєркві служби си правє, єнгєлїя си чїтєє, а вин дівку, мой, питає.

А гадину ни попєтав бис?

— Війточьку солоденький та намальований, будьте ви такі чемні та й зробіт нам сьогодні право, я вам си fajно віддечю.

— А ти з ким знов собі напасть вішукала?

— Але біда 'ї шукала, уна сама мене найшла. Я з тов Палагнов Покритюковов уводно гимбіль мушу мати, бодай пропала би, ек мій чьоловік на війні.

— Ану, закличь-ко 'ї суда, най чюю, ек того було.

— Ий, Бог би вам дав шесте та здоров'я, війточьку солоденький, я лиш на чесок штрикну тай зараз 'ї прикучюю.

— Ну, ну, лиш ни бариси, бо я ни маю коли тут з вами сидіти.

— Уже йду...

— Чюєш, Пала, шо ти собі, мой, гадаєш? Ти уже ни можеш дес крітко уміститиси, аби за тебе ни чюти ніскої публіки. Ти фурт у екис антереси собі заходиш. Та то почерез тебе далі вулиці ни буде можна перебічі.

Ти пантруй, сарако, абис мала чім діти погодувати, а ни вулицями гандри бити. У тебе й так тої мізероти повна хата.

— Ой, бигме, правда, війточьку солоденький, присіли 'ї діти, ек мак дрібненькі, а уна вулицями шиєт з парубками.

— То тобі до парубків? Ти мама? Ти така мама, ек крілиця. Начініт тих пухірів, шо пуди пуденні, тай вулицями йграєт, а то у хаті їсти голосит. Наповнитиси то знаєш, а годувати діти то нима кому. Шо ти собі гадаєш, шо діти лавиці мут гризти?

— Ану заткайси! Тобі таки пари суда нима!

— Ци я тут право роб'ю, ци ти? Га? Ци ви може обі тут вадити-си прийшли?

— Ий, ни сердьтеси, війточьку, я уже нічьо не буду казати.

— Ну, дивиси. Ану, Пала, розкажуй, ек того було.

— Ци уна таки тобі шош говорила?

— Ой, говорила, та уна таке заводила, шо ціле село зліталоси, ек на еку кумедію дівитиси, бодай би 'ї остатна була.

— У тої рот добре ходит. Але ек я 'ї оту гсрланку белегов ни замашшью, то з того, відий, нічьо ни будет.

— Ти своїм дітем будеш горланку мастити тай любасам, але ни мені. Тобі засі до мене, обгойдо пуста!

— Сама ес си зачіпила, а тепер напасти собі дошукуєш?

— Та ни торкотіт обі, універть би ваші єзики пишли, бо зараз учінетиси на задвірю. Одна най віговорит.

— Отак то було, війточьку. Я вам поправді розкажу, ек на сповіди. Аді, було то цеї неділі, шо минула. Сиджу я собі на перелазі коло Трумбів, отам де Василенькова толока, з Микулов Гайвасюковим, аді з оцим, шо давно пошту носив. Сидимо ми собі, сидимо, а мене так закортіло курити, шо минаюся. А я кажу Микулі: Мнкулко пишний, ци нима у тебе на дзигарчік тітіню закурити? Поки жити

буду ни забуду, дай, сарако, ек маєш. А вин иршений вітег повен таршук тай даєт мені. Узела я, знаєте, тот таршук, закрутила дзигарок тай глип у долини, а відти оцесь газдиня идет собі поволеньки лиш похітуєтси. А мене так шош текло, абиси з перед цеї безшшести сховати, бо у тої рот дранкавий, ек решето, нічьо си в нім ни задержит, хоть би 'го ек запечєтав.

Тай кажу я Микулі:

— Учнімси дес убік, бо цесь гония, ек нас укупі заздрит, то завтра ціле село мет на нас гікати. А Микула лиш раз почєрез пліт тай до Василенькової колешні, а я за ним. Але гайда пуста — ни бійся, у тої добрі очі, бодай би скапали — заздріла нас, війточьку. Аді, заздріла нас, ек ми у дверьох нигнули. Тай, шлях би 'ї поганий трафив, та би 'ї ни минув, ек зачєла си смієти, та так дуже, ек би у колоколи йграв.

Иржет та репетуєт у один гайташ, аж люде з хатий повіхопєлиси тай дивєтси, бо то, знаєте, була неділя тай кождий у хаті сидів.

Ану, дивітси, — каже, — до Василенькової колешні зайшли газда з газдинєв тай хотєт споганити. Ни дайте, сараки, аби така публіка си коло вас дієла.

А поганило би те чюдо, та би те поганило. Та ти гадаєш, шо то кождий твого фєлю, війгро пуста.

А хто, мой, возивси з Йваном Кучьмиком почєрез усу войну? Та аби то скис газдівский, то би жєлю ни було, але таке лєцтовишшє.

Єк бис газдівска, то бис си з таким ни заходила.

Та ти гадаєш, шо я, ек би хотіла собі шош з Микулов мати, то бих пишла у хату, а ни у колешни, вібачте ми за слово, ек кутюга. Але я тобі ни бійси. Ти мене меш довго темувати, їлабис 'ї штуку нисолєну. Я тобі тоти клєнци повітовкаю, шо ни меш си мати чім шкірити до

мушшін. А то, Боже прости, поїхало собі дес у місто та понакладало блєхові зуби та уже знаш тими блєхами вілискуєт, ек єка паня. Ходит уводно з розпєлєним ротом, ек задзобєлена, аби то кождий у неї злотні зуби видів.

Ий га! Шо мині за гонір!

— А у дїтьчїм би тї докторе були тай їх медицини. Шо це за нишшесте мене найшло — ану дивїтси. Ше такого ніхто ни чюв тай ни видїв.

Упавсми, люде добрі, у біду — най счезает таке. Адї, так менї си жінка минула, ек би харькнув.

— Та вид чього си, Иванчіку, минула?

— Вид чього? Вид тої медицини, остатна би 'ї година була. Аби, дай Госпидку, усі тоти аптики спопелїли, а докторе аби на старцїв попереходили тай, просечи, з торбами хатами пишли — нічьо би си з них ни звело!

— Шо то, май, за люде, най си преч каже... Така з них користь, ек з бабинцкого езика. Берутси за таких розумних, шо то уже пари їм нігде нима, а ек прийдетси шо до чього, то ні один ни знає, ек вугля видгасити або ружу спалити, а примов'єти, то хїба 'го наша Парашючка вївчїла. Вин гадає, шо ек слабому градус пид плече покладет тай шоси там коло него покоцкає, то уже Бога за п'єти имив. Та тот градус так слабому помагає, ек котови пипоть. Адї, раз упавсми, Иванчіку солоденький, у таку горечьку, шо гляба було си кинути, так мине дуже имила.

Лиш лежу тай стогну, а їду так минї видвергло, шо аби її ни видїв. Жінка, сироте, ходит по сусїдах, голосїчи, та допитуєтси бабий, єкого би на цу слабїсть ліку дїбрати.

Тай приносит одної днини тот градус — адї, знаєте, дес у селї вид жидївки дїстала. Й, братчіки мої файні, держевсми тоту біду пид плечем, абих ни збрехав, таки цілу добу. Ану ци минї лекше вид того було?! Бигме, шо ні, — ше душше горечька мине имила. Тай бувбих си таки минув з отим градусом, екби ни покойна Трумбиха — дай 'ї, Боже, царство небесне! Ек менї примовила — так, екби рукавом замїв.

— Шо то, май, умієтна баба значїт. Та бо тота до кожного знала лік. Ек уна лиш зуби тєгла, то варт було видїти.

Бувало, прийди из зубом до дохтора, то вин тобї лиш цонглі закладет та й раз-два — уже єс без зуба — й тєгни за тото двї банки. А Трумбиха покойна то лиш двї шустці за таке брала.

Ий, куди би за таке! Тота, ек ти закладет на зуб цонглі, то упрївав єс, сарако. Вїводит тє по хатї та й по хоромаш, шо тє горечї слози

обмивають. А чесом то й на задвіре ше вікучюєт та й водит попод вугли, ек свиню за вухо, шо витак зо штири дни на ногах ни годен стоєти. Так си баба напраує тежко, ек коло букового коріня. За таку роботу то варт й штири банці заплатити, а уна, сиротетко, лиш дві шустці брала. Ий, шо то за харахтова баба була покойна.

— Але бо розкажуйте, Иванчіку, ек тото из жінков було.

— Таже отаке було, шо абих ліпше того ни діждав. Аді, буде уже у цес четверь дві неділі. Сижу я собі у хаті та й латаю постולי, бо то на другу днину мав сми екис хід, а жінка пишла з коновками на потік.

Латаю я, латаю, уже другий постів кінчею, а жінки ні чюти, ні видко. Де, вере, уна си так довго забарила — ї уже давно чес приходити. Залатав я, знаєте, другий постів, тай борше надвир. Дивлюси, а уна коло порога лежит розчипірена, а така на світі біла, ек зима. Я борше звів ї на ноги, закучював у хату та й поклав на лавицу. Шо тобі? — питаюси, а уна ні духу з себе, лиш ротом ек риба покивуєт. Біда, міркую, треба бічи за Парашючков, може би видмастила тай шош туда примовила — жінка ни огарьок, може екоїс холери вергласи. Бо уна у мене тенга газдиня, усему знає ред дати. Шо я би без неї робив, гадаю, екби си — ни дай, Госпидку, минула.

Та на таку копицу дітей ніска би за мене ни пишла, абих на колінках просив. Хоть то, знаєте, у мене маєтчик файний та й усе прикупі, але шо з того, коли кожда боїтси на діти йти. Челідь — то нишшесте нишшесливє.

— Света правда, Иванчіку. Челідина, отак снісько, ек кутюга — фостом меле та й зуби шкірит, лиш дівиси, ек за гачі тебе ймила.

— Й штрик я, газди мої любі, по бабу, прикучював ид хаті та й кажу — масти, бабо, жінку. А та баба, кажу вам, така черлена, ек челідинцький місяць, а дужя, ек медвідь. Ек си уна узела до того машшіння, аж шкіру з хорбаки зидрала.

Баба мастит, а жінка у гвавт. Аді, знаєте, прочютило ї тото машшінє. А я такий рад, шо жінці лекше, лиш по стегніг попліскуюси. Та бо шо з того. Баба ни устигла заперти за собов двері, а жінці гирше. Війойкуєтси, ек на злогах, голосит та качєєтси по постели ек у клубок. Дохторя, каже, закличь. То прото учений, а ни, ек баба, шо лиш шкіру знає з хребта лупити. А мене ек на біду текло шош, аби

таки дохторя до жінки закликати. Я і так, гадаю собі, належний до тої хорої каси й за медицини ни треба буде платити. Бо шо правда, тепер такий тугий чес, шо ни раз й почєрез увєс тиждєнь грейцара у хаті ни видко.

Нима шо, жінка си минає, треба біду кликати. Осідлав я прудко шкапину й бігом у село. За невеликий чес прикучював єго д'хаті. Тай, аді, вин шош туда коло неї понигав, пальцями покоцкав, написав реціпку та й даєт мені: На тобі, — каже, — оцу реціпку, йди до аптики, а там відаєт тобі таку кроплю, шо ї видразу лекше буде. Меш ї, — каже, — давати по десіть цяток рано, у полудне та й у вечір. Ну та й, гадайте собі, дав міні аптекарь ту кроплю у такий маленькій флєшєцці, шо з пушок ї не видко. Єкий кат, гадаю, мой аби таку крішку на тілке ділити! А то й за порцію горівки тої кроплі ни було, ой, побоживбих, шо ні. Шо то докторє такі екис неумієтні та скупі.

Та то й так ни за єго гроші, а вин — ану дівиси. Даєт тої медицини, ек на попах табаки. Щєзай у плите та у болото.

То я буду жінці желувати? Най віп'єт усе, лиш би здорова. Куда би я цу крішку на такі дробі ділив. Та аби було цєго й око, то би ни желував. Та й, братчіки солоденькі, приніс я того д'хаті, вісипав у погарь та й давсми жінці, аби віпила. Але хто то знав, шо то таке люте, пропало би!

Лише шо жінка того прожерла — ий, мой, ек ни ухопит ї кілька ци єке чюдо, ек ни зачєнет знов кочєтиси, аді, так штири годині ї мучіло та й дес коло півночі спочіла.

Ану дивітси, люде добрі, ци то ни напасть ототи дохторє?! Прикучювавсми “го на свою біду й на жіночю смерть.

Абих тепер конав, то дохторя уже ни закличю.

То прото пустє!

Делеко-делеко передо днинов так, що ше перші кугути ни пієли, шо ше зорі ни погасли, ек люди рушеют до церькви.

Плиєт тото громадами, гуторечі та сміючисі — и старе, и мале. Усе йдет, шо жиєт, бо то на Великдень ни прийти до церькви, то Бог не даст гаразду почерез увес рік.

То на маржину може бола веречіси, то на чьоловіка може екас причька упасти, лиш, Боже, борони. Тимунь то й таке старе, шо то єму уже руки тресутси из старости, але ек ше хоть трохи путерія затекаєт, то идєт до церькви, хотьби й на колінках прийшлося лізти.

З Богом, прото, нима жерту.

Идут люде, ек повинь на весні. Несут паски, несут скором: одні кіньми, другі ногами тай розсипуютси по цвинтари, ек розпужені вівці.

Кождий, знаєте, радби собі екас файне місце найти на свою паску. А ше ек у кого файна тай велика, то ни дай, Боже, аби він ї дес так поклав, аби ніхто ни видів.

Жінка би єму усе волосє з голови вімикала, вуха би пообривала, очі би повілуплювала.

З чєлідю то так, ек з убитим єйцем.

— Ти де, мой, заховавси у кут? Тобі пляцу ни стало, га? Ци може боїшси, аби тебе хто ни наурочив? Ий, шо ми за красота пишна! Та бо ти отут ставай, де люде, а ни бігай боками, ек кутюга. Відий паска файна. Порозкладалиси у велике півкочєло, порозвезували бесаги, аби ксьондзови було модно кропити, тай дивєтси, шо у кого є. А то куда ни глипнеш — усуди паски, писанки, бужениці та ковбаси-метєрівки, ек гаде лежєт.

А то раз статки!

Кождий, шо мав найліпше, то вітєг из хати.

Діниця ни діниця, коновка ни коновка, лиш напакував повну мнєса або сира тай гайда на цвинтарь.

— Або то я гірший вид другого, — каже. — Най видєт люде, шо й я газда.

Вілізла з бесаг калюхата паска тай вівернуласи д'горі хорбаков, ек єке поросє. Єсна, ек сонічько, біленька, ек зима, а коло неї стерчіт з бесаг цілє стєгно, ек, нипричїм, пістоля. Ану, йдім собі так поволеньки, тай глипнім боком на газдиню. Стоїт просто, ек ска паня. Так, екби заворітницю прожерла. Така рада, екби ї хто на вола вісадив, а

очі у неї, екби у маслі пливали — лиш тільки шо ни говоріт.

— Ану, дивітси усі, кілько лиш вас тут є, — ци найдете таку файну паску, таку велику та білу, га?

— Ци є у кого така мудра буженица?

— Єка у вас файна пасочка, Марічько, — фалит з боку сусідка. А уна ніби-то сердитси.

— Ий, дайте ми спокій, Парасочько. Шосми си коло неї напруцувала, шосми си насокотила — цілу нічь ни спала.

А я, знаєте, присегби шо це ї жидівка пекла. То уже така челідинцка мода, шо любить си фалити.

— Аді, єка у тої паска чьорна, ек земня Божа, — говорит одна.

— А тої така, екби ї хто вилами перевалив, — каже друга.

Стоїт над чьорнов пасков жінка тай гадає: й моя булаби біла, екби война чьоловіка ни забрала, а у хаті петеро дітий на горечьку ни лежело. Закрутилasi у оці одна слоza, ба й друга, тай кап-кап на чьорну паску. Подивилasi одна на одну тай жель їм си зробило біданки.

— Ти чьо плачеш, Євдішко?

— Та я так собі, я ни плачу, мене сонце ражее.

— Сонце? Та де сонце? Сонце ше ни зійшло... Побігли до своїх бесаг.

— На, Євдішко. На, Євдішко, лиш ни плачь. Бог добрий.

— Простибіг. Най Бог прийме за ваше здорове.

— А дай вам, Госпидку, абисте на лихе місце не ступили. Шо есте на таку біданку зауважили. Аби Бог дав вам прожиток довгий тай долю добру.

Ой, є тут багато біданок й простибідників. Ходет помежи люде з порожними бесагами голодні та дранкаві. У них ні паски, ні мнеса, ні хати, ні ґрунту. По газдах усьо си годуєт. Тим то уже одна та друга газдиня даст по маленькі пасочьці тай кавальчікові мнеса, аби й уни знали, шо це Великдень. Най потішетси сараки.

— На, біднику, най Бог прийме за Иванову душу.

— Простибіг. Простибіг, абисте ше нарік діждали давати.

— Ий, коби борше зачели светити, така сми, Васютко, голодна шо гину.

— А ти коли їла?

— Та я ше у четвер увечір попоїла, то почерез увес чєс до се-

годне лиш воду цідила.

— Й я так, Гафійко.

То усі старі люде так робет. Єк попоїст у четвер увечір, то аж до неділі голоден плентикаєтси.

Дивлюси, стоїт старенький присліпкуватий дідок коло єкоїс молодиці. Дранкаве то, шо руб руба си ни держит, а такий білий ек потопленек. Віголодилоси сараче почерез ототи два дні, шо ледви на ногах держитси. Стоїт та й дивитси на буженицу так приязно, ек дитина на маму рідну, оком ни змигає, лиш слину з рота пускає.

Так би собі поклав ї на зуби — ий, де-де, а рука сама до неї сунетси. Повів очіма наокруг себе, тай ухопив руку назад.

А буженица так си просит: «Озми мене, чьоловіче, та хоть пальцями попитай, єка я мнєконька. Озми ж — будь чьоловіком».

Тай знов сунетси рука поволеньки, поволеньки — уже коло бужениці, аж коло серця замлоїло.

Ех, ек не ухопит пальцями, а молодиця ек ни заверешшіт.

— Та ти такий старий тай ни устидаєшси жінку за ноги ловити, та ше тут межи народом? Ой, екби ни уважела на твої роки, то зараз бес тут ногами відригав. Ану дивітси люде, таке старе, шо си розсипаєт, а ше му фіглі у голові. Добре то кажут старі люде, шо смерека хоть гнила, та сук однаково стирчіт.

— Ой, на мушшінина віри нима, аби єкий старий, — підказуют газдині.

— Аді, так мнє, кумко, ущіпив за стегно, шо у очох ми потемніло, шлек би “го горечий трафив, — клене молодиця.

А дідови ніхто би си криви не дорізав, так єму гірко: ловив за буженицу, а дітьтьо єму руку до стегна приклав, та й ше до єкої гонорової молодиці. Ціле щісте, шо єкус стару бабу де за стегно не їмив, а так усе лекше.

Шият жандарі помежи люде, ек купці на єрмарку. Один дейкає сира, другий мнеса, третий доправеєтси писанки, а четвертий дивитси, ци би шо дес ни потєт.

Шо ксьондз махне кропилком, то пид людьми так, екби земня горіла, або їх хто окропом згори парив. Уже кому посвєчено, то лиш борше имет за кобасу або єку инчу скором, того у зуби, тай раз-два завезует бесаги, саджее на коня і тікаєт д’хаті, шо мало ноги ни поло-

мит. Такий си рух начес изробит, шо оком ни змигнеш, а уже нікого на цвинтари нема, хіба самі хромі та сліпі, шо ни устигли нараз у браму потрафити. Спорожнів цвинтар, ек старецка тайстра, лиш шкаралуші з писанок та єєц валеютси.

Кажу вам, шо екби сама смерть из косов по цвинтари ходила, то ретенно так би люде вид неї ни тікали. Бо знасте, у нас така ворожка, шо хто найпрудше прийде д'хаті, той найранше си обвеснує.

Глипнеш наокруг, а то усе біжит. Біжут дівки, біжут молодиці, біжут мушшіне та й баби, біжит усе, шо жиєт. Біжут, хоть би знали, шо з пасок лиш порох поприносєт.

Черленіютси гачі, лопотєт запаски, розвіваютьси фустки шовкові. Так здаєтси, екби з панцких огродів намікав усеких чічів й усуди їх порозсипував.

СЛОВНИЧОК ГУЦУЛЬСЬКОГО ДІАЛЕКТУ

бабинцкий — бабський
бангоф (нім.) — залізнична станція
банка — австрійський гріш
банно — тужно, від банувати
банувати — тужити
бгати — згинати
белега — коров'ячий поміт
бердо — пропасть
бесаги — подвійний мішок
бирше — більше
бити грушку — ритуальна забава при мерцеві
бійно — страшно
блихи — блохи
бола - хвороба, болячка
боле — добре, Богу дякувати
бук — палиця, патик
бурдюг — мішок із суцільної козячої шкіри для зберігання молочних продуктів; молоде теля
бутинар — лісоруб
вадєти — заводити сварку
вадитиси — сваритися
Васи — скорочено, від Василя (кличн. відмінок)
Васютко — ласкаво, здрібніло Василина
ватра — вогнище, вогонь
верглєси — кинулися
верє — не знати, цікаво
веречіси — кинутися
видвергти — відкинути
вилица — скула
війгра — повія
вік — око (міра рідини)
вікучювати — виводити, доглядати
віріхтуваний — готовий; закінчений; відремонтований
вітрембітати — трембітати на похоронах

воня — сморід
 воркати — грубо відповідати
 ворожка — ворожба; ворожбитка
 ворохтенцький — з Ворохти
 восько — військо
 вуставки — вишита смуга, вставлена на плечах або рукавах
 жіночої сорочки
 гадя — гадюки
 гайдамаш — дійство, рейвах
 гандри бити — гайнувати час
 ганиця — повія
 гаречка — тиф
 гачі — штани
 гепнути - упасти; ударити кимось, чимось
 гляба — годі, трудно
 гимблювати — торгувати
 голов — голова
 грань — жар у вогні
 грати голембізу — ритуальна забава при мерцеві
 гулавий — навіжений
 гудити — вабити
 галиця — гадина
 градус — термометр
 грейцар — дрібна австрійська монета
 данці — танці
 данцовишся — місце танців
 деревишє — труна
 дедя — тато, батько
 дикун — чугайстер, ворог мавок
 дітьтьо — чорт
 джемори — дебрі, лісові хащі
 дохтор — лікар
 дранкавий — порваний
 дубельт — подвійно
 єма — яма
 енгелія — євангеліє

єшшірка — ящірка (тут змій)
 затепетитси — затрясетсья
 згара — випалене або вигоріле місце у лісі
 згудити — збити з пантелику
 згулавити — здуріти
 здекутор — езекутор
 зицирка — військова муштра
 з доги — пологи, роди
 з догний — золотий
 змаціцькався — зробився малим
 з-ненападу — зненацька
 їршений — хрещений
 їхаєт — іде
 ийкати — скрикувати,
 кавалок — кусок
 калюх — живіт, нутроці
 калюхата — животата
 калюхачь — черевань
 калюшити — пробивати
 капушя — душа
 капці — шерстяні в'язані шкарпетки
 кємувати — пам'ятати
 кила — 100 кг, центнер
 кинути — порухати
 кланцатий — зубатий
 кленци — зуби
 кліта — комора
 ксьондз — священник, піп
 ковбок — колода, відрізаний кусок дерева; пеньок, на якому рубають дрова
 ковтки — кульчики, сережки
 колокол — дзвінок
 корнєти — буджити, будити зі сну
 корчюга — сани з короткими полозами
 корчіти — згинати, скручувати
 коцкати — гупати, стукати

кутюга — пес, собака
 кучувати — доглядати худобу
 крива — кров
 крісання — капелюх
 крітко — тихо, спокійно
 лісна — лісова мавка
 линва — шнурок, мотузка
 лудинє — одяг
 любас — коханець, любовник
 люфтник — курортник
 манколія — напасть, хвороба
 матеркувати — лихословити
 маєток — газдівство, господарка
 метрівка — від «метр», міра
 мізерота — біднота, діти
 модно — вигідно, зручно
 моц — сила
 мудрий — вдалий, пишний
 мушшіна — мужчина
 набитіська — набита, повна
 набувати — гостити, забавляти
 набуток — іменник від набувати
 наповнитися — завагітніти
 народенні — багато людей
 насокотити — стерегти
 нарік — на другий рік
 наукемити — навкучити
 нічьом — між іншим
 обгойда — повія
 обгорений — засмаглий
 обричу — обголю, поголю
 образ — ікона
 обрубина — верхня балка в хаті, якою закінчується стіна
 оделен — валеріана
 опецок — місце на печі, краї верхньої частини хлібної печі
 отава — сіно з другого укусу трави

охаблений — дуже негарний, потворний, страшний
 охичьно — хочеться
 Пала — скорочено, від Палагна (кличн. відмінок)
 пантрувати — стерегти
 Пара — скорочено, від Параска (кличн. відмінок)
 парити — пекти
 пасічер — пасажир
 пацирки — коралі
 пацити — мати випадок
 пелити — пхати, вилазити
 пипоть — наріст на язика курки
 пінта — штучка
 плиєт — пливе
 пляц — місце
 поки — спокій
 полубічюк — мала бочка
 поминтрожити — побаламутити
 порекло — ім'я, від наректи
 порєдок — заповіт
 порція — малий келишок
 постіль — ліжко
 потєта — пташенята
 прецінь — адже; ну; ну ж
 пригісний — гостинець, подарунок
 прикучювати — привести
 примівник — ворожбит
 причька — напасть, пригода
 прожерти — ковтати; жадно їсти
 прото — прецінь, аджеж
 прошивка — ковнір
 прошумалаєсси — пробудилася
 прудко — швидко
 публіка (робити публіку) — мати на збитки, на сміх
 пуди пуденні — страхи страшенні
 пудно — страшно
 путерія — сила

пухірі — дітвора
 раква — кругла дерев'яна коробка на масло
 реціпка — рецепт
 ретенно — напевно, точно
 ред — поряд
 ріпанити — товкти
 ріхтіг — справді, точно, правильно
 ризи — дерев'яні лотоки для спуску колод
 рупцак — рюкзак
 сарака — бідака, сіромаха
 свердо — сверло
 селєнцький — сільський
 селий — сіл (род.мн. від село)
 сендзя — суддя
 сервус — дружба, приязнь
 сєто — свято
 сигли — густий непрохідний ліс
 сикман — лісопуск
 скорнути — збудити
 скоботати — лоскотати
 слимбужя — погані гриби
 совтир — псалтир
 спокритити — позашлюбно стати матір'ю
 спочіти — померти
 страці — жебраки
 страхий — страхів
 сухозолоти — тканина, перетикана металевою мосяжною нит-
 кою
 теплиси — стряслися
 теркіла — наповнені бесаги
 текло — стукнуло до голови
 тимунь — тому
 тітінь — тютюн
 товар — худоба
 тусок — туга
 уболічюси — одягнуся

удадо, удалосн — подобалося
 удаст — подобається
 уздріти — побачити
 умітний — розумний
 універть — ні нащо, напропало
 уповидати — появляти
 уповідавси — показувався
 уредник — службовець, урядовець
 файний — гарний, красивий
 фіглі — збиточні жарти
 фурт — раз-у-раз, завжди
 харахтова — характерна
 хід — далека дорога
 хіть — охота
 хорбак — хребет
 хороми — сіни
 царинка — невелика галявина в лісі; обгороджений кусок поля
 або сіножаті; пасовище
 цвик — цвях
 цєтка — крапля
 цонглі — кліщі
 чєлідинцький — жіночий
 чєлідинцький місяць — менструація
 чєлідь — жінки
 чіледник — підсобний робітник
 чінитси — робить виглядь
 чічі — квіти
 чічька — квітка
 чяця — чайка
 шістка — австр. дрібна монета
 шкапєта — коні
 шпара — дірка
 штрик — скоро пішов, скочив
 штука — м'ясо

ЗМІСТ

Літературні перлини гуцульської ріки життя	3
Светий Юрій	9
Заробок	12
Фіглі	17
Потішив	22
Без свічки	24
Француз	28
Лісова дівка	33
Непростий мервец	39
Челідина	44
Храм	48
Право	54
Дохторе	58
Великдень	62
Словничок гуцульського діалекту	66

**Верховинська районна державна адміністрація
Верховинське районне Товариство «Просвіта»
імені Тараса Шевченка**

Тематичний історико-краєзнавчий випуск

О. Манчук. Жьиб'ївські новелі.
Косів. Писаний Камінь. 2013. 76 стор.

Упорядник:
Заслужений журналіст України Василь Нагірняк

Підписано до друку 18.09.2013. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Тираж 1000 прим. Замовне.

Видруковано в ПП Павлюк,
Косів Івано-Франківської обл.
Тел. (03478) . Тел./факс (03478)